

Rapport
**Collapsing
Prospects**

**PALESTIJNEN IN AREA C,
WESTELIJKE JORDAANOEVER**

EEN RAPPORT VAN HET NEDERLANDSE MULTIDISCIPLINAIRE EXPERT TEAM OVER DE
SITUATIE VAN DE PALESTIJNSE BEVOLKING IN AREA C ONDER ISRAËLISCHE BEZETTING.

Illustraties: Josefen Versteeg

Vormgeving en realisatie: AzimDezign & Communication

Rapport
Collapsing Prospects
PALESTIJNEN IN AREA C, WESTELIJKE JORDAANOEVER

EEN RAPPORT VAN HET NEDERLANDSE
MULTIDISCIPLINAIRE EXPERT TEAM OVER DE SITUATIE
VAN DE PALESTIJNSE BEVOLKING IN AREA C
ONDER ISRAËLISCHE BEZETTING.



SAMENVATTING

In oktober 2015 bezocht een Nederlands interdisciplinair team van experts **Area C** van de Westelijke Jordaanoever met twee specifieke doelen voor ogen: om zich een beeld te vormen van de *human security* en de duurzame ontwikkeling onder de Palestijnse bevolking in dat gebied, en om Nederlandse beleidsmakers vervolgens aanbevelingen voor specifieke interventies voor te leggen. Het team richtte zich hierbij op drie onderwerpen:

- Rechtshandhaving, mensenrechten en geweld;
- Toegang tot natuurlijke bronnen, met name water en grond;
- Bouw- en sloopbeleid en de praktijk hiervan.

Voorafgaand aan het bezoek aan Area C had het team talrijke relevante bronnen geraadpleegd. Tijdens het bezoek zelf hebben de teamleden een groot aantal Israëli's, Palestijnse en internationale activisten, NGO-medewerkers, deskundigen en academici, Nederlandse diplomaten alsook Palestijnse boeren en vluchtelingen ontmoet.

Het Team heeft drie lagen van het Israëli's militair regime kunnen onderscheiden die – individueel of cumulatief – de *human security* en de duurzame ontwikkeling in de Palestijnse gemeenschappen in Area C direct beïnvloeden:

A. De bouw van Israëli's nederzettingen en buitenposten in het gebied dat door VN-resolutie 811 (II) van 1947 als Palestijns grondgebied werd aangewezen.

B. Een systeem dat het vrije verkeer van Palestijnen zwaar beperkt, bestaand uit de barrière/afscheidingsmuur, mobiele en permanente checkpoints, wegversperringen, gescheiden wegennetwerken voor Israëli's en Palestijnen alsook een scala aan beleidsmaatregelen die zorgen voor segregatie en beperking van mobiliteit.

C. De fragmentatie van Palestijns gebied en het invoeren van verscheidene bestuurlijke en rechtstelsels op de Westelijke Jordaanoever door het creëren van de gebieden A, B en C, Oost-Jeruzalem en zones E1, H1 en H2.



Bezoek Expert Team aan 'South Hebron hills'. (foto: Galit Saporta)

Voor een deel zijn de hierboven beschreven omstandigheden – met name de territoriale, bestuurlijke en rechtelijke fragmentatie – ontstaan als gevolg van de Oslo-akkoorden van 1993 en 1995. Deze akkoorden waren als tijdelijk bedoeld en zouden na vijf jaar worden herzien. Men beoogde met de akkoorden veiligheid en welvaart voor zowel Israëli's als Palestijnen te garanderen en een vreedzame co-existentie met de twee-statenoplossing te bewerkstelligen. Daarvan is vooralsnog niets terechtgekomen. Sterker nog, het team wil met klem benadrukken dat vrede en veiligheid nu nog verder buiten handbereik liggen dan voor de Oslo-akkoorden.

DEZE MISSIE HEEFT ONS DAN OOK TOT TWEE HOOFDCONCLUSIES GEBRACHT:

- De systematische institutionele onderdrukking en discriminatie van de Palestijnen in Area C is sinds het ondertekenen van de Oslo-akkoorden exponentieel toegenomen, terwijl de human security en het uitzicht op groei en economische ontwikkeling in Area C dramatisch achteruit zijn gegaan. Dit proces verloopt bovendien sneller en gaat dieper dan algemeen wordt erkend.
- Het team is er stellig van overtuigd dat dergelijke omstandigheden zelfs op de korte termijn onhoudbaar zijn, en dat ze een serieuze en immanente bedreiging vormen voor elke mogelijkheid voor een rechtvaardige oplossing voor het conflict.

De Israëliëse militaire bezetting, met zijn verschillende vormen van overheersing, bepaalt het dagelijks leven van de Palestijnen en creëert een omgeving van extreme onveiligheid en weinig hoop voor de toekomst van de Palestijnen als bezet volk. Ontwikkelingshulp en projecten die door internationale donoren worden gesteund helpen de Palestijnse gemeenschap te overleven door de acute nood enigszins te verlichten, maar ze dragen onder deze omstandigheden niet bij, sterker: ze kunnen onder deze omstandigheden niet bijdragen tot de human security en de duurzame ontwikkeling onder de Palestijnse bevolking in Area C.

MET HET OOG DAAROP WENST HET TEAM OP DE VOLGENDE CRUCIALE AANDACHTSPUNTEN TE WIJZEN:

1. Er geldt in Area C een tweeledig rechtstelsel, waarbij Israëliëse kolonisten onder het Israëliëse civiele recht vallen en Palestijnen onder de Israëliëse militaire rechtspraak. Het hoge percentage veroordelingen onder

Palestijnen, de zware straffen die zij krijgen en het feit dat de Israëliëse autoriteiten er stelselmatig niet in slagen de wet te handhaven en Palestijnen te beschermen tegen het geweld van kolonisten, worden door nationale en internationale mensenrechtenorganisaties gezien als een uiting van geïnstitutionaliseerde discriminatie van Palestijnen.

2. Hoewel het internationaal recht dat verbiedt, blijft Israël de ontwikkeling en uitbreiding van nederzettingen en buitenposten in bezet gebied steunen. In Area C is zelfs sprake van toename van deze praktijken, waarbij Palestijnen van hun grond worden beroofd en verdreven.
3. De beperking van vrij verkeer van Palestijnen is exponentieel toegenomen na de Oslo-akkoorden en de tweede Intifada, en recentelijk sinds het uitbreken van geweldadigheden in oktober 2015. Door de bouw van de muur – aanvankelijk bedoeld als tijdelijke veiligheidsmaatregel – en het strikte stelsel van checkpoints en reisvergunningen zijn Palestijnse gemeenschappen afgesneden van hun akkers en waterbronnen. Daarbij mogen Palestijnen geen gebruik maken van omwegen die uitsluitend voor Israëliëse kolonisten zijn bedoeld. Deze restricties worden nog altijd uitgebreid en gelden voor steeds meer Palestijnen, op een steeds groter Palestijns gebied.
4. De Israëliëse militaire en civiele autoriteiten hebben in Area C grond onteigend door deze aan te wijzen als 'staatsgrond', 'militaire zone' of 'natuurgebied', waartoe Palestijnen uiterst beperkt toegang hebben. In sommige gevallen resulteert dit zelfs in actieve uitzetting. Tegelijkertijd hebben Israëliëse kolonisten en bedrijven onbeperkt toegang tot, en gebruiksrecht van de onteigende Palestijnse grond. Ruimtelijke ordening vormt een van de voornaamste instrumenten bij deze grondtoewijzingen, alsook bij de beperking van de demografische, economische en maatschappelijke ontwikkeling van Palestijnse gemeenschappen.
5. Door de fragmentatie van landbouwgrond, de ontoegankelijkheid van waterbronnen en het verbod op veeteelt en landbouw in het vruchtbare Area C, zijn de Palestijnen voor hun dagelijkse kost afhankelijk geworden van import. De nu al geringe voedselzekerheid dreigt een groot probleem te worden.
6. Het ontbreken van adequate investering in de water- en rioleringsinfrastructuur, de bovenmatige waterwinning, het disproportionele watergebruik per persoon/per dag door Israël en Israëliëse kolonisten, de actieve en systematische ontzegging van toegang tot de Palestijnse

waterbronnen alsook het slopen ervan zijn allemaal typerend voor de zogenoemde 'water-apartheid'.

7. Het feit dat er geen vergunningen worden verleend voor de bouw van Palestijnse particuliere en publieke huizen, hetzij door donoren, hetzij met Palestijns geld, alsook de sloop van zowel gebouwen als water- en energievoorzieningen door de Israëlische civiele en militaire autoriteiten, vormen een serieuze overtreding van enkele fundamentele mensenrechten, waaronder het recht op ontwikkeling.
8. Palestijnse grond en Palestijns onroerend goed in hoofdplaatsen in Area C en Oost-Jeruzalem zijn verklaard tot Israëlische/Joodse 'archeologische vindplaatsen' en 'nationaal erfgoed'. De Palestijnse inwoners worden gedwongen te vertrekken. Tegelijkertijd wordt Palestijns cultureel en nationaal erfgoed ontkend en vernietigd.
9. De ruimte voor gewelddoos verzet door Palestijnen neemt drastisch af doordat het recht van de Palestijnen op vreedzaam vergaderen en verenigen steeds meer wordt beperkt. De laatste tijd is er sprake van een veel systematischer delegitimatie van protesten en geweldloze acties van zowel Israëlische als Palestijnse mensenrechtenactivisten en -organisaties. Enerzijds worden deze acties onderdrukt met zware militaire macht en met bedreigingen, anderzijds worden ze gecriminaliseerd door het aannemen van wetten die dergelijke activiteiten aan controle en beperking onderwerpen.

Het team wil benadrukken dat onder deze omstandigheden geen onafhankelijk, duurzaam en veilig bestaan mogelijk is. De Palestijnse bevolking van Area C leeft onder een Israëlisch militair regime dat door de VN en de internationale gemeenschap nog altijd bezetting wordt genoemd. Onder het internationaal recht mag een bezetter zijn eigen staatsburgers niet in het bezette gebied vestigen, noch de bevolking van het bezette gebied uitzetten. Ook is het een bezetter verboden de natuurlijke en andere rijkdommen van het bezette gebied te exploiteren, de bezette bevolking een behoorlijke maatschappelijke, economische en politieke ontwikkeling alsook medische zorg en onderwijs te ontzeggen, de sociale, burgerlijke en politieke rechten van de bezette bevolking te schenden, collectieve straffen op te leggen en de bezette bevolking onnodig leed te berokkenen. Dat alles doet Israël wel.

Samen met de internationale gemeenschap heeft de Nederlandse regering het Oslo vredesproces en de twee-statenoplossing gesteund, in de hoop dat veiligheid en economische ontwikkeling samen de weg zouden vrijmaken naar

een economisch en politiek onafhankelijke, levensvatbare soevereine Palestijnse Staat, die in vrede leeft met Israël als buurland. Het team is evenwel tot de conclusie gekomen dat de sociale en economische bronnen van een dergelijke Palestijnse Staat onder de huidige omstandigheden vernietigd of onteigend worden door de Staat Israël, terwijl negatieve politieke processen de optie van geweldloze interventie tenietdoen.

Met deze gedachte wenst het Expert Team de Nederlandse regering, het Nederlandse parlement en Nederlandse beleidsmakers de volgende aanbevelingen voor te leggen:

AANBEVELINGEN

Naar aanleiding van bovengenoemde hoofdconclusies en aandachtspunten, dringt het Expert Team er bij de Nederlandse regering, het Nederlandse parlement en Nederlandse beleidsmakers op aan een debat aan te gaan over de aard van het Israëlische militaire regime op de Westelijke Jordaanoever en over de twee-statenoplossing.

Er wordt over deze kwesties zeer uiteenlopend gedacht onder de verschillende politieke en maatschappelijke organisaties in Palestina en Israël, in het Midden-Oosten, de EU, Nederland en elders op de wereld. Wij raden de Nederlandse regering, het Nederlandse parlement en Nederlandse beleidsmakers aan een actieve rol te spelen in de discussie over de verschillende benaderingen voor het oplossen van het conflict en de gevolgen daarvan voor het Palestijnse volk en bij te dragen aan rechtvaardige en duurzame manieren voor het vormen van een Palestijnse Staat.

Daarbij raadt het Expert Team de Nederlandse regering, het Nederlandse parlement en Nederlandse beleidsmakers aan **hun invloed op Israël te gebruiken** om Israël over te halen tot erkenning en naleving van de mensenrechten, het internationaal recht, internationale verdragen en beginselen alsook VN-resoluties betreffende de onwettigheid van de Israëlische bezetting van Palestina en de ernstige gevolgen daarvan voor de Palestijnen. Men moet er vooral op aandringen dat Israël zijn verplichtingen onder Oslo I en Oslo II nakomt en het bestuur van Area C en Area B volledig aan de Palestijnse Nationale Autoriteit overdraagt, alsook alle activiteiten stopzet die in strijd zijn met het internationaal recht, zoals de bouw, de uitbreiding en het plannen van Israëlische nederzettingen op de Westelijke Jordaanoever.

Tot slot adviseren we de Nederlandse regering, het Nederlandse parlement en Nederlandse beleidsmakers: onmiddellijk concrete stappen te nemen om de staat Israël ertoe te brengen geen belemmeringen op te werpen die de ontwikkeling van Area C in de weg staan; Israël te wijzen op haar verplichting als bezettingsmacht Palestijnen in deze gebieden in staat te stellen zich te voorzien in hun levensonderhoud en basisvoorwaarden te creëren voor duurzame middelen van bestaan, alsmede voor persoonlijke en materiële veiligheid.

a. Onmiddellijke erkenning en naleving van het recht van de Palestijnen in Area C op persoonlijke en materiele veiligheid, tegelijkertijd met het afschaffen van beleidslijnen en praktijken die in strijd zijn met dit recht, met name door:

- het vrije verkeer van mensen en goederen te respecteren;
- het tweeledige justitiële stelsel en andere discriminerende beleidslijnen en praktijken af te schaffen;
- de rechtshandhaving en het recht op een eerlijk proces te waarborgen;
- bescherming van Palestijnen en Palestijns bezit tegen het geweld van kolonisten te garanderen;
- een einde te maken aan de uitzetting en gedwongen hervestiging van Palestijnen binnen Area C, alsook aan de ‘silent transfer’ uit Area C;
- de discriminerende ruimtelijke planning af te schaffen en het oprichten van Palestijnse ruimtelijke orderings- en bouwinstellingen.

b. Onmiddellijke afschaffing van beleidslijnen en praktijken die directe negatieve gevolgen hebben voor de economische ontwikkeling van de Palestijnse gemeenschappen in Area C, evenals erkenning en naleving van het recht van de Palestijnen op duurzame economische ontwikkeling, met name door:

- de Palestijnen volledige toegang te verlenen tot hun natuurlijke bronnen en te zorgen voor rechtvaardige verdeling en hi-tech ontwikkeling van de watervoorraden onder toezicht van een onafhankelijke partij, evenals investering in een elementaire waterinfrastructuur;
- onteigende Palestijns grond direct terug te geven, de Palestijnen volledige toegang tot particuliere en gemeentelijke grond te verlenen en Palestijnse boeren vrije toegang te geven tot hun akkers en weilanden;
- te zorgen dat alle Palestijnen het recht hebben om hun natuurlijke rijkdommen op de Westelijke Jordaanoever te exploiteren, met name drink- en irrigatiewater, groeven van

bouw materiaal, mineralen en natuurgebieden; dat alles om de economische ontwikkeling en voedselzekerheid te bevorderen;

c. Bescherming van ontwikkelingshulp, van investeringen gedaan door de nationale en internationale gemeenschap, waaronder de Nederlandse overheid, en van alle andere investeringen die de persoonlijke en materiële veiligheid en de mogelijkheden van levensonderhoud in Area C verbeteren, met name door:

- onmiddellijke afschaffing van het discriminerende bouw- en sloop-systeem, met alle beleidslijnen en instellingen vandien;
- definitief een einde te maken aan het slopen van huizen en het dreigen daarmee – hetzij als collectieve strafmaatregel, hetzij als straf voor bouwen zonder vergunning.

d. Onmiddellijke erkenning en bescherming van het recht van Palestijnse, Israëlische en internationale individuen, groepen en maatschappelijke organisaties op vrijheid van meningsuiting, vergadering en geweldloze acties, evenals de afschaffing van beleidslijnen en praktijken die in strijd zijn met deze rechten;

Daarnaast dring het Expert Team er bij de Nederlandse regering op aan om een verandering te bewerkstelligen **binnen de eigen nationale ruimte**, verder te gaan dan louter een “ontmoedigend beleid” waarbij bedrijven, instellingen en organisaties geadviseerd wordt geen economische, intellectuele, technische of andere bijdrage te leveren aan de bouw en ontwikkeling van Israëlische nederzettingen of aan de Israëlische bezetting van Palestina, dit alles in strijd met de nationale en internationale wetten en principes, en ervoor te zorgen dat Nederlandse bedrijven en organisaties die betrokken zijn bij dergelijke schendingen van internationale wetten, aansprakelijk worden gesteld.

Tot slot raadt het Expert Team de Nederlandse regering aan gebruik te maken van haar positie binnen de Europese Unie en een leidende rol te gaan spelen in het creëren, nastreven van steunen van Europese beleidslijnen die Israël juridisch, politiek en economisch aansprakelijk stellen voor zijn beleid en praktijken in de Palestijnse bezette gebieden die het internationaal recht schenden en *human security* en ontwikkeling belemmeren.

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting	4
Inhoudsopgave	8
Inleiding	9
1. De drie lagen van de bezetting	11
Politieke processen en controverses	11
Lagen van bezetting	11
De cumulatieve gevolgen van de drie lagen van de bezetting	14
2. Gerechtelijke discriminatie: rechtshandhaving, mensenrechten en geweld in Area C	17
Achtergrond: Internationaal recht	17
Schendingen van het internationaal recht door de bezettende macht	18
Schending van het recht op vrij verkeer	19
De nederzettingen en het discriminerende rechtsstelsel	21
Geweldloos verzet	22
Conclusies: rechtelijke discriminatie	23
3. Beperkte toegang tot natuurlijke bronnen: water en grond	25
Toegang tot water	25
Drinkwater en sanitatie	26
Conclusies: schending van het recht van de Palestijnen om hun natuurlijke rijkdommen te gebruiken en te ontwikkelen	31
4. Bouw- en sloopbeleid en -praktijken in Area C	33
Het steunen van de bouw, uitbreiding en behoud van Israëlische nederzettingen	33
Het gebruik van landelijke en stedelijke ruimtelijke ordening om de omvang van Palestijnse gebieden terug te dringen	35
Het gebruik van archeologie om de Palestijnse aanwezigheid fysiek en symbolisch terug te dringen	38
Conclusies: discriminerende bouw- en sloopbeleid en -praktijken	39
5. Conclusions and recommendations	41
Bijlagen	47
I Biografieën van de teamleden van de expert missie	47
II Afkortingen	50
III Bibliografie	51
IV Lijst van geïnterviewden	54

INLEIDING

Er wordt algemeen erkend dat *human security* en economische ontwikkeling van essentieel belang zijn voor het levensonderhoud van de Palestijnse bevolking in de bezette gebieden. Sinds de ondertekening van de Oslo-akkoorden in 1993 en 1995 hebben zowel de internationale gemeenschap als lokale en internationale hulporganisaties diverse ontwikkelingsprojecten in de bezette Palestijnse gebieden ondersteund. De gedachte was dat deze projecten een bijdrage zouden leveren aan het vredesproces en aan de twee-statenoplossing, en wel door het scheppen van structuren van economische groei en goed bestuur die, op hun beurt, Israël en Palestina in staat zouden stellen naast elkaar in vrede en autonomie te leven binnen het kader van de twee-statenoplossing.

Vijftig jaar nadat Israël de Palestijnse gebieden heeft bezet, en twintig jaar na het ondertekenen van de Oslo-akkoorden wijzen de toenemende spanningen en confrontaties in de bezette gebieden er evenwel op dat een rechtvaardige, duurzame politieke oplossing nog altijd onbereikbaar blijft.

Om een idee te krijgen van de huidige situatie van, en toekomstige mogelijkheden voor economische ontwikkeling en *human security* in Area C van de Westelijke Jordaanoever onder Israëlische militaire bezetting, reisde een Expert Team in oktober 2015 af naar Area C. Het team had daarbij twee doelen voor ogen:

1. Zich een beeld te vormen van de *human security* en economische ontwikkeling van de Palestijnse bevolking in Area C, met name op drie onderwerpen:
 - Rechtshandhaving, mensenrechten en bescherming tegen geweld;
 - Toegang tot water en natuurlijke bronnen;
 - Sloop- en bouwpraktijken;
2. Erachter te komen op welke manier Nederlandse beleidsmakers hun invloed in de regio kunnen gebruiken ter ondersteuning van beleid en programma's die erop gericht zijn om de Palestijnse bevolking, overeenkomstig het internationaal recht, de kans te geven op *human security* en een rechtvaardig, autonoom en duurzaam levensonderhoud.

De missie werd uitgevoerd door een multidisciplinair team met expertise op het gebied van waterbeheer, gender en conflict, mensenrechten, *human security* en economische

en sociale ontwikkeling. Teamleden waren: Rachel Kurian, Aalt Leusink, Peter van Lieshout, Marloes van Noorloos en Dubravka Žarkov, bijgestaan door Machteld Galema. Initiatiefnemers en organisatoren van de missie waren **gate48**, een Nederlandse NGO van kritische Israëli's in Nederland, vertegenwoordigd door directeur Galit Saporta, en **Palestine Link**, een organisatie van Palestijnen in Nederland, vertegenwoordigd door directeur Ghada Zeidan.

Dit verslag van de missie, die zich op kwesties van ontwikkeling en *human security* concentreerde, behandelt de drie bovengenoemde kwesties. Voor zover dat relevant is, wordt er stilgestaan bij de rol van internationale en lokale NGO's en hulporganisaties, alsook de Nederlandse overheid en Nederlandse bedrijven. Het werken aan het verslag begon in april 2015 met een uitgebreide studie van onderzoeken, gegevens en rapporten betreffende de economische, sociale en politieke situatie op de Westelijke Jordaanoever. Het bezoek aan Area C vond plaats van 9 tot 20 oktober 2015. In die periode kende het gebied een escalatie van geweld; het team werd geconfronteerd met het geluid sirenes, met politie- en legervoertuigen, ambulances en nieuwe wegversperringen, zwaar bemand door Israëlische militairen. Dit alles, samen met de beperking van vrij verkeer, maakte het rondreizen een hele onderneming. Bepaalde steden (zoals Hebron) werden gezien als te gevaarlijk om te bezoeken, terwijl andere (Jeruzalem en Bethlehem) ontoegankelijk waren voor onze respectievelijk Palestijnse en Israëlische organisatoren.

Het team ontmoette veel geëngageerde Israëli's en Palestijnen, grass-root groepen en organisaties van alle geloofsovertuigingen en achtergronden, lokale boeren en politici, advocaten, academici, activisten en leden van Netherlands Representative Office in Ramallah en de Nederlandse ambassade in Tel Aviv.

Het rapport bestaat uit de volgende hoofdstukken:

- Hoofdstuk 1: Drie lagen van de bezetting.
- Hoofdstuk 2: Gerechtelijke discriminatie: rechtshandhaving, mensenrechten en geweld in Area C.
- Hoofdstuk 3: Beperkt toegang tot natuurlijke bronnen: water en grond.
- Hoofdstuk 4: Bouw- en sloopbeleid en -praktijken in Area C.

We sluiten het rapport af met conclusies en aanbevelingen aan Nederlandse beleidsmakers.

The West Bank

Settlements and the Separation Barrier

November 2014



The Mediterranean

- Green Line (1949 Armistice Line)
 - Road
 - Jerusalem Municipal Boundary
 - Completed Barrier
 - Approved Barrier Route
 - Barrier under Construction
 - Canceled Barrier
 - Built-up Area (Settlement)
 - Area within Municipal Boundary (Settlement)
 - Regional Council Jurisdictional Area (Settlement)
 - No Man's Land
 - E1 Plan
 - Military Base
 - Built-up Area (Palestinian)
 - Area A
 - Area B
 - Area C
- Abbreviations:
 RC – Refugee Camp
 Kh. – Khirbe – Small Village
 IZ – Industrial Zone
- Allenby Bridge - Border Crossing
 - Final Checkpoint before Israel
 - Internal Checkpoint, Permanently Staffed
 - Internal Checkpoint, Intermittently Staffed
 - Agricultural Gate in Separation Barrier
 - Entrance to Tunnel or Sunken Road

The roads and Israeli cities polygons data (c) OpenStreetMap contributors, licensed as CC-BY-SA

ב'תס"מ
B'TSELEM
 בתשלום

B'TSELEM - The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories
 35 Mekor Ha'im Street, Jerusalem
 P.O. Box 53132, Jerusalem 9153002, Israel
 Tel: 972-2-6735599 Fax: 972-2-6749111
 mail@btselem.org http://www.btselem.org

1 DE DRIE LAGEN VAN DE BEZETTING

POLITIEKE PROCESSEN EN CONTROVERSES

Om inzicht te kunnen krijgen in de mogelijkheden van duurzame ontwikkeling en *human security* in Area C van de Westelijke Jordaanoever, moet men de huidige aard van de Israëlische bezetting van de Palestijnse gebieden begrijpen. Verschillende aspecten van het leven op de Westelijke Jordaanoever worden door verschillende lagen van de bezetting gereguleerd. Deze lagen hebben een lange geschiedenis. Zoals hierboven reeds genoemd, gaan sommige terug tot de Oslo-akkoorden van 1993 en 1995. Andere hebben te maken met de oorlog van 1967, toen Israël de Westelijke Jordaanoever en de Gazastrook bezette en Oost-Jeruzalem annexeerde.

Drie lagen van de Israëlische bezetting waren in het bijzonder van belang voor onze missie:

- De bouw van Israëlische nederzettingen in bezet Palestijns gebied.
- De beperkingen op vrij verkeer van Palestijnen.
- De territoriale, rechtelijke en bestuurlijke fragmentatie van de Westelijke Jordaanoever.

Elke laag heeft specifieke gevolgen voor de Palestijnse bevolking in Area C. Wat het Expert Team vooral schadelijk vond voor het leven en het levensonderhoud van de Palestijnen in Area C was de cumulatieve invloed op de rechtshandhaving en mensenrechten, de toegang van de Palestijnen tot hun natuurlijke bronnen en het sloop- en bouwbeleid. Deze effecten zullen in de volgende hoofdstukken in detail uiteengezet worden.

LAGEN VAN BEZETTING

De eerste laag van de bezetting die het team onder de aandacht wil brengen is de bouw van Israëlische nederzettingen en buitenposten in het gebied dat in VN-resolutie 181 (II) van 1947 is aangewezen als Palestijns grondgebied. Er is al een halve eeuw een proces gaande waarbij Israël constant nederzettingen bouwt op de Westelijke Jordaanoever als geheel en in Area C in het bijzonder. Volgens internationaal recht zijn de Israëlische nederzettingen op de Westelijke Jordaanoever illegaal; ze zijn dan ook het onderwerp geweest van meerdere resoluties van de VN-Veiligheidsraad en van

adviezen van het Internationaal Hof van Justitie. Onder de Israëlische wet zijn de nederzettingen echter legaal. De zogenaamde 'buitenposten' zijn onder de Israëlische wet illegaal, maar de Israëlische autoriteiten nemen er over het algemeen geen maatregelen tegen. Sinds de oorlog van 1967, toen Israël de Palestijnse gebieden bezette, zijn er ongeveer 150 nederzettingen en 100 buitenposten op de Westelijke Jordaanoever gebouwd (UN OCHA, 2012). In de afgelopen twee decennia zijn sommige nederzettingen tot steden gegroeid, waarmee het aantal Israëlische kolonisten is toegenomen van zo'n 100.000 in 1993 (vóór de Oslo-akkoorden) tot ruim 300.000 in 2011 (World Bank, 2013), en weer tot bijna 550.000 in 2015 (B'Tselem, 2015). Ongeveer 35% van de grond in Oost-Jeruzalem is in beslag genomen ten bate van Israëlische nederzettingen. De hoeveelheid grond in Area C die door Israëlische kolonisten wordt beheerst is toegenomen tot bijna 70% (World Bank, 2013). Het grootste deel van de grond in Area C is door de Israëlische autoriteiten toegewezen aan nederzettingen en de uitbreiding ervan. Bovendien zijn de Israëlische autoriteiten actief betrokken bij de bouw van de infrastructuur die nodig is voor het voortbestaan van de nederzettingen (zoals elektriciteit, water en wegen). Individuele kolonisten en de kolonistenorganisaties krijgen verder financiering vanuit het buitenland. In een recent rapport van de secretaris-generaal van de VN wordt vermeld dat uitbreiding van bestaande, en bouw van nieuwe nederzettingen 'de territoriale continuïteit tussen de Palestijnse wijken van Zuidoost-Jeruzalem en de zuidelijke Westelijke Jordaanoever zou doorbreken' (UN Secretary General, 2015, §7).

Met de bouw van nederzettingen zijn de Palestijnen niet alleen grond kwijtgeraakt, maar ook de weginfrastructuur en de traditionele routes tussen hun huizen en akkers, tussen naburige dorpen onderling en tussen dorpen en steden. Het is uiterst moeilijk, soms zelfs onmogelijk geworden voor Palestijnse boeren om bij hun akkers te komen die vlakbij

1 Zie verslag van Haaretz, december 2015 (Haaretz, 2015) over donaties van liefdadigheidsinstellingen in de VS aan Israëlische nederzettingen op de Westelijke Jordaanoever. Zie ook organisaties zoals One Israel Fund (One Israel Fund) en Shuva Israël, die kolonistenorganisaties op de Westelijke Jordaanoever openlijk steunen. Shuva Israël is ook actief in Nederland, waar ze steun voor de nederzettingen bij Nederlandse christelijke groepen werft, zie (Shuva Israel) (Stichting HVC).

nederzettingen liggen. Er wordt ook regelmatig melding gemaakt van kolonistengeweld tegen Palestijnen, waarbij de Israëlische politie en het Israëlische leger zich afzijdig houden of zelfs met de kolonisten samenwerken. Terwijl het geweld van kolonisten tegen Palestijnen vaak ongestraft blijft, of mild wordt gestraft, wordt Palestijns geweld tegen kolonisten – waaronder ook het gooien met stenen - met harde hand aangepakt.

De tweede laag van de bezetting die relevant is voor deze missie is het systeem dat vrij verkeer van Palestijnen streng beperkt, bestaande uit: de barrière/afscheidingsmuur, mobiele en vaste checkpoints, wegversperringen, aparte wegennetwerken voor Israëli's en Palestijnen en verscheidene beleidsmaatregelen die zorgen voor segregatie en beperking van de bewegingsvrijheid.

Met de bouw van de muur is het bezettingsbeleid een nieuwe fase ingegaan. De muur, die in 2002 door de Israëlische regering om veiligheidsredenen werd goedgekeurd als 'tijdelijke veiligheidsmaatregel', bestaat nu uit meer dan 400 kilometer van verschillende soorten barrières, van prikkeldraad betonnen platen van 9 meter hoog. Zo'n 85% van het traject ligt binnen de Westelijke Jordaanoever en omgeeft 71 van de 150 Israëlische nederzettingen en 85% van de kolonisten achter de Groene Lijn (in 1949 vastgesteld als de officiële grens tussen de staat Israël en zijn Arabische buurlanden; nu de grenslijn rondom de Gazastrook en de Westelijke Jordaanoever). Ongeveer 6% van de Westelijke Jordaanoever is al op deze manier illegaal geannexeerd (UN OCHA, 2015). De muur heeft Palestijnse steden op de Westelijke Jordaanoever van elkaar geïsoleerd, de mobiliteit van de Palestijnen die erachter leven enorm beperkt en hun toegang tot hun akkers, waterbronnen, werkplaatsen, alsook tot medische, administratieve en educatieve centra ingeperkt. Er is een vergunningenbeleid ingevoerd voor Palestijnen die door de checkpoints moeten passeren. Zo'n 150 Palestijnse gemeenschappen hebben landbouwgrond in het afsloten gebied tussen de Groene Lijn en de Muur. De boeren die op hun akkers willen werken moeten vergunningen hebben om de checkpoints te passeren die voor dit doel zijn gebouwd². Dit heeft geleid tot een vermindering van 60% in de opbrengst van de olijfbomen die aan de Israëlische kant van de muur staan (UN OCHA, 2014). De situatie in Jeruzalem is bijzonder nijpend. Palestijnen uit andere delen van bezet Palestijns gebied kunnen uitsluitend met

speciale vergunningen in Jeruzalem komen, en wel door 4 van de 13 checkpoints die rondom de stad zijn opgezet. Israëlische staatsburgers mogen het Palestijnse Area A volgens de Israëlische wet niet binnen. Een recente toevoeging aan deze strategie is de uitbreiding van het net van speciale wegen die van Israël direct naar specifieke Israëlische nederzettingen op de Westelijke Jordaanoever leiden. Deze wegen zijn niet toegankelijk voor Palestijnen.

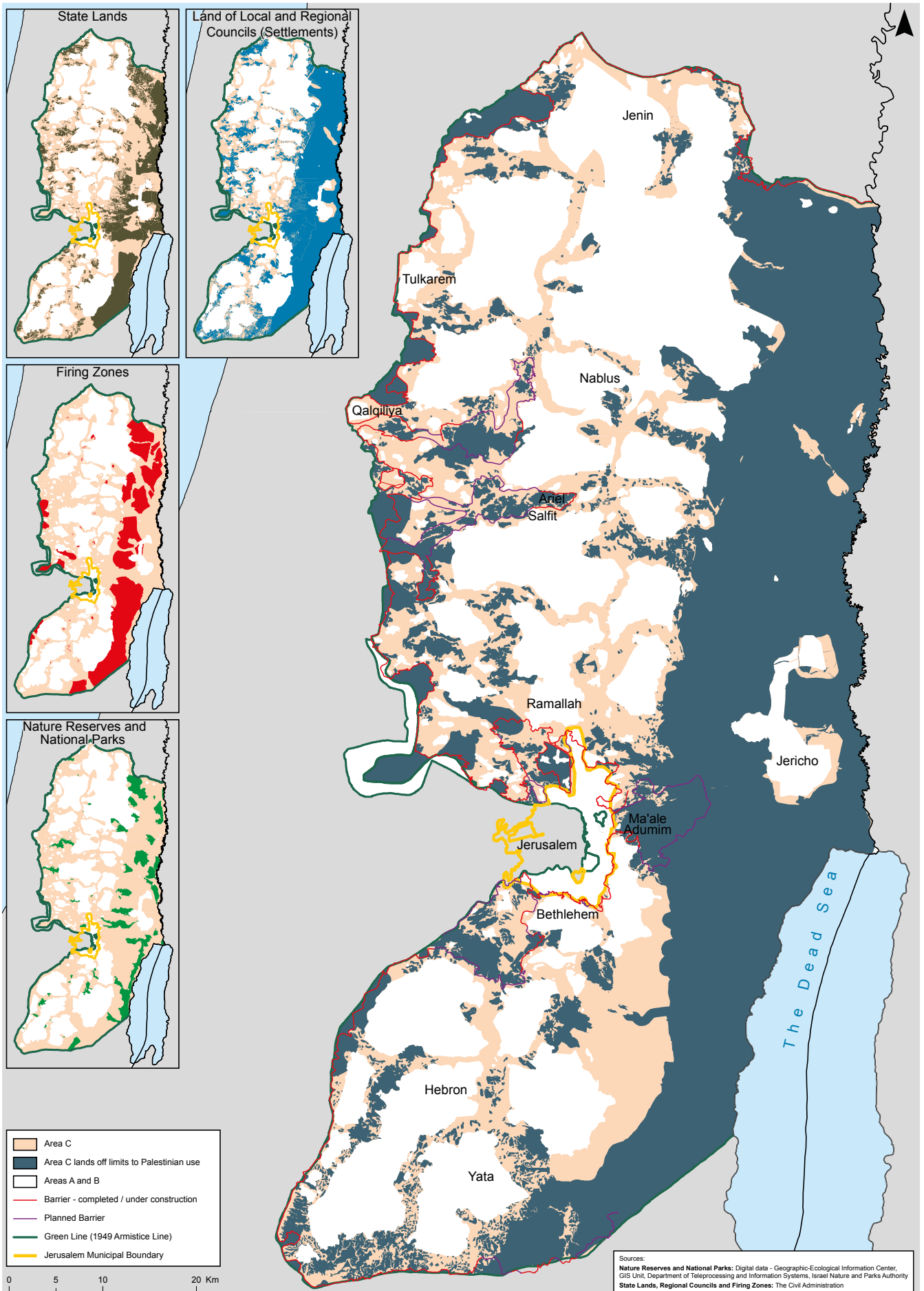
De derde belangrijke laag van de bezetting is de fragmentatie van de Palestijnse gebieden en de invoering van verschillende bestuurlijke en gerechtelijke stelsels in Area A, B en C van de Westelijke Jordaanoever, in Oost-Jeruzalem en in zones E1, H1 en H2.

Deze fragmentatie is het gevolg van zowel de bezetting van de Westelijke Jordaanoever en de Gazastrook in de Zesdaagse Oorlog (5-10 juni 1967) als het Oslo-akkoord II.

Zoals in de inleiding is aangegeven, hoort Area A onder het volledige administratieve en militaire bestuur van de Palestijnse Autoriteit te vallen. Area B hoort onder het administratieve bestuur van de Palestijnse Autoriteit te vallen, terwijl Israël er over de veiligheid gaat. Area C valt volledig onder Israëlisch militair bestuur. Toch zijn alle drie de gebieden nog altijd in alle opzichten bezet en betreden Israëlische militairen ze, ongeacht de voorschriften van de Oslo-akkoorden, wanneer ze dat willen.

Area C – zo'n 60% van de Westelijke Jordaanoever - is sinds 1967 onder direct en volledig gezag van het Israëlische militair bestuur en het Israëlische civiele bestuur. Dit laatste werd in 1981 in het leven geroepen middels Militaire Order nr. 947, om 'alle regionale burgerlijke zaken' op de Westelijke Jordaanoever (en Gaza) te regelen 'voor het welzijn' van de lokale bevolking. Ondanks de titel 'civiel' opereert dit bestuur onder het Israëlische Ministerie van Defensie, wordt ze bijgestaan door militaire rechtbanken en geleid en bemand door militair personeel (Israel Defence Force Area Commander, 1981). Daarnaast is Area C onderverdeeld in een aantal zones. Volgens een rapport van de Wereldbank is 'minder dan 1% van Area C, dat al bebouwd is, door de Israëlische autoriteiten voor Palestijns gebruik aangewezen; de rest is onderworpen aan strenge beperkingen of is verboden terrein voor Palestijnen. Daarvan is 68% bestemd voor Israëlische nederzettingen, 21% voor afgesloten militaire zones en 9% voor natuurgebieden (zo'n 10% van het oppervlak van de Westelijke Jordaanoever,

² Er zijn 81 checkpoints in het gebied tussen de Groene Lijn en de Muur.



Plattegrond van Area A, B en C in de Westelijke Jordaanoever. Bron: (B'Tselem, 2014)

86% waarvan in Area C).³ Palestijnen uit Area C krijgen regelmatig te maken met gedwongen overplaatsing naar Area A en B en hebben zeer beperkt toegang tot grond en water.

De territoriale fragmentatie van de Westelijke Jordaanoever betekent dat Area A en Area B – met ongeveer 170 dorpen en een aantal grotere steden – geen doorlopend gebied vormen maar als eilanden verspreid liggen in Area C.

Naast de fragmentatie van de Palestijnse gebieden en de eerder genoemde bestuurlijke verdeling van Area A, B en C tussen de Palestijnse Nationale Autoriteiten en de Israëlische autoriteiten, heeft Area C ook een tweeledig rechtsstelsel: op het gebied van strafrecht vallen de Palestijnen bijvoorbeeld onder de militaire wet en de militaire rechtbanken, terwijl de Israëlische kolonisten onder het civiele recht en de civiele rechtbank vallen. De Palestijnse rechterlijke macht en politie hebben hoe dan ook geen gezag in Area C. Dit tweeledige systeem is door vele Israëlische, Palestijnse en internationale mensenrechtenorganisaties discriminerend en onrechtvaardig genoemd. Op andere gebieden hebben Palestijnen toegang tot het Israëlische civiele rechtsstelsel, maar dat stelsel is er door Israëlische en internationale organisaties herhaaldelijk van beschuldigd aan de invloed van de Israëlische politiek toe te geven en niet in staat te zijn om de fundamentele burgerlijke en politieke rechten van de Palestijnen te beschermen⁴. Juridisch en maatschappelijk worden de mogelijkheden voor gewelddoos verzet door zowel Israëlische als Palestijnse burgers ingeperkt, terwijl het geweld tegen Palestijnen ongestraft blijft⁵.

Naast de verdeling in Area A, B en C zijn er ook speciale regelingen die voor verdere territoriaal, bestuurlijk en rechtelijk fragmentatie van de Westelijke Jordaanoever zorgen. De stad Hebron, de op één na grootste Palestijnse stad, is verdeeld in twee sectoren: sector H1, die ongeveer 80% van de stad

beslaat, wordt bevolkt door 120.000 Palestijnen en beheerd door de Palestijnse Nationale Autoriteit; sector H2 beslaat, die ongeveer 20% van de stad beslaat, wordt bevolkt door 30.000 Palestijnen en ongeveer 700 Israëlische kolonisten, valt officieel onder Israëlisch bestuur maar wordt beheerst door de kolonisten.

Tot slot bestaat er een speciale regeling voor Area E1 – de grote Israëlische nederzetting Maale Admomi, ten noordoosten van Jeruzalem. De nederzetting vormt een barrière voor de uitbreiding van Oost-Jeruzalem, scheidt het af van de Westelijke Jordaanoever en snijdt de Westelijke Jordaanoever in twee segmenten: noord en zuid. Area E1 werd officieel opgericht in 1999 (dat wil zeggen na Oslo II, 1995), maar het bestrijkt het gebied dat onder Oslo II Area C werd genoemd en bevolkt was door bedoeïenen, die sindsdien te maken hebben met gedwongen overplaatsing en uitzetting.

DE CUMULATIEVE GEVOLGEN VAN DE DRIE LAGEN VAN DE BEZETTING

De huidige situatie van de Palestijnen op de Westelijke Jordaanoever en in Oost-Jeruzalem is het resultaat van een aantal politieke processen en controverses rond de stichting van de staat Israël onder het door de VN gesteunde 'Partition Plan' van 1947, de stichting van Israël in 1948, de eerste Israëlisch-Arabische oorlog van 1948-1949 en de daaropvolgende wapenstilstand/Green Line van 1949, resulterend in de verdeling van het gebied dat nu de Westelijke Jordaanoever en Gaza heet, tussen Israël (dat over ruim 78% van het gebied regeert), Egypte en Jordanië. Het door Israël bestuurde gebied is in juni 1967 groter geworden nadat Israël in de Zesdaagse Oorlog de Westelijke Jordaanoever en Oost-Jeruzalem (op Jordanië) veroverde, de Gazastrook en het Sinaï-schiereiland (op Egypte) en de Golanhoogte (op Syrië).⁶

Het Expert Team zal in dit rapport betogen dat de Oslo-akkoorden en het daaropvolgende Oslo-proces de huidige situatie in Area C eveneens sterk hebben beïnvloed.

Oslo I (1993) – De Declaration of Principles on Interim Self-Government Arrangements – maakte het mogelijk om de PLO (Palestijnse Bevrijdingsorganisatie) officieel bij de onderhandelingen te betrekken en werd gevolgd door de oprichting van de Palestijnse Nationale Autoriteit in mei 1994.

⁶ Zie Bijlage 2 voor een tijdslijn van relevante gebeurtenissen.

³ Het percentage verschilt per bron. Zie bijvoorbeeld OCHA 2011, Space in the oPt, Area C map, 12 2011, B'Tselem, Taking control of land and designating areas off-limits to Palestinian use, 30 10 2013, en World Bank, "Area C and the Future of the Palestinian Economy," (2013).

⁴ Een groot aantal verslagen is te vinden op de websites van de Israëlische mensenrechtenorganisaties B'tselem en Yesh Din, alsook op die van Amnesty International, Human Rights Watch etc.

⁵ Zie gevallen beschreven door B'Tselem en Yesh Din in B'Tselem, Accountability, 31 12 2015, en Yesh Din, „Legal Actions & Advocacy,” (2016) respectievelijk.

Oslo II (1995) – De Interim Agreement (Israel Ministry of Foreign Affairs, 1995) on the West Bank and the Gaza Strip⁷ - splitste de Palestijnse gebieden in Gaza en de Westelijke Jordaanoever en verdeelde de Westelijke Jordaanoever in drie administratieve zones: Area A, B en C, die onder verschillende bestuurlijke en rechtstelsels vallen. Zoals gezegd is Area A onder volledige Palestijnse autoriteit geplaatst en beslaat circa 18% van het grondgebied van de Westelijke Jordaanoever (met name de grote steden). Area B, dat ongeveer 22% van de Westelijke Jordaanoever beslaat, valt wat betreft burgerlijke zaken onder de Palestijnse Autoriteit en wat betreft de veiligheid onder Israëliësch bestuur. Area C bestaat uit ongeveer 60% van het grondgebied van de Westelijke Jordaanoever en valt volledig onder Israëliësch gezag⁸. Volgens de Oslo-akkoorden zou de status van Oost-Jeruzalem samen met andere kwesties, waaronder water, grenzen en de terugkeer van vluchtelingen, aan het eind van het 5-jaar durende interim-periode worden behandeld. In 1994 tekenden Israël en Jordanië een vredes-

7 De Gazastrook maakte geen deel uit van de missie van het Expert Team en komt in het verslag dan ook alleen maar ter sprake wanneer dat nodig is.

8 Statistieken aangaande Area A, B en C zijn afkomstig uit: B'Tselem, What is Area C?, 18.5.2014.

verdrag waarin de grenzen tussen de twee staten werden vastgelegd. Daarbij ging Jordanië akkoord met de Israëliëse overheersing van het gebied dat in de oorlog van 1967 was bezet. Oslo II zou na 5 jaar opnieuw worden bekeken. In die periode zou Israël de controle over Area B en Area C aan de Palestijnse Nationale Autoriteit overdragen. Dat is echter nooit gebeurd.

Terwijl de Oslo-akkoorden de hoop op het bereiken van een rechtvaardige vrede in eerste instantie aanwakkerden, werden de gevolgen van bovengenoemde drie lagen van de bezetting in de praktijk steeds ingrijpender en zorgden in de post-Oslo periode voor een dramatische verergering van conflicten en confrontaties. De individuele en cumulatieve gevolgen voor het dagelijks leven van de Palestijnen zijn niet alleen talrijk maar ze versterken elkaar en beïnvloeden bijna elk aspect van het dagelijkse leven: persoonlijke en materiële veiligheid; mogelijkheden om middelen van bestaan te creëren, in stand te houden en uit te breiden; de toegang tot de nodige natuurlijke bronnen; de beschikbaarheid van gezondheidszorg en onderwijs, alsook van maatschappelijke, culturele en andere diensten en faciliteiten. De groei van de Palestijnse



foto: Palestine Link

bevolking in de afgelopen twee decennia, de stelselmatige ontzegging van bouwvergunningen aan Palestijnen in Area C en de beperkte toegang tot landbouwgrond en water zetten de toch al beperkte economische en natuurlijke bronnen onder druk en zorgden voor een economische malaise. Op de Westelijke Jordaanoever is het BBP per inwoner ongeveer \$900 per jaar, terwijl dat in Israël rond de \$40.000 per jaar is. De werkloosheid op de Westelijke Jordaanoever is constant hoog en blijft groeien. In 2010 bedroeg de werkloosheid op het platteland zo'n 20%, de armoede 22%, voedselonzeekerheid 17% en ondervoeding 28% (FAO, 2010). Volgens de ILO stond de werkloosheid in de bezette gebieden in 2014 op 27%, met veel hogere cijfers onder jongeren: respectievelijk 40% en 63% onder jonge mannen en vrouwen (International Labour Organization, 2015). Volgens de UNRWA leed eenderde van de Palestijnse huishoudens in 2014 onder voedselonzeekerheid (UNRWA, 2014).

Internationaal zijn er verscheidene pogingen gedaan om iets te veranderen aan de situatie op de Westelijke Jordaanoever, en om vrede te stichten, waaronder het door de VS gesteunde Rogers Plan van 1970, het Camp David-akkoord tussen Israël en Egypte in 1978, de Oslo-akkoorden van 1993 en 1995, de tweede Camp David-top van 2000 en de Conferentie van Annapolis van 2008.

De Palestijnen hebben zich op verschillende manieren verzet tegen de Israëlische bezetting: stakingen, verschillende vormen van burgerlijke ongehoorzaamheid en geweldloosheid, evenals ondergronds verzet en gewapende strijd. Twee keer zijn de acties geëscaleerd tot massaopstanden, ofwel: Intifada ('afschudden' in het Arabisch). De Eerste Intifada brak uit in december 1987 en werd breed gesteund door de Palestijnse bevolking. Deze trotseerde het Israëlische leger, riep op tot het boycotten van Israëlische producten en organiseerde plaatselijke initiatieven voor voedselzekerheid, onderwijs en gezondheidszorg. De Tweede Intifada, gekenmerkt door gewapend verzet en terreuraanslagen, barstte los in 2000 - dus na de Oslo-akkoorden - als gevolg van de voortdurende bezetting en het ontbreken van vooruitgang in de overdracht van de macht door Israël aan de Palestijnse Nationale Autoriteit. De Israëlische autoriteiten reageerden met nog meer beperkingen op het vrije verkeer van Palestijnen en met de bouw van de afscheidingsmuur en andere vaste en mobiele barrières. De verzetsacties namen af in 2005, toen de Palestijnse president Mahmoud Abbas en de Israëlische premier Ariel Sharon besloten terug naar de onderhande-

lingstafel te keren en de door de VS geïnitieerde Road Map to Peace te volgen. Maar de onderhandelingen werden al snel stopgezet, terwijl het vrije verkeer van de Palestijnen verder beperkt werd en de bouw van Israëlische nederzettingen op de Westelijke Jordaanoever versnelde. Tegelijk werden de in het internationaal recht vastgelegde rechten van de Palestijnen met voeten getreden. Het voortdurende fysieke geweld van Palestijnse jongeren tegen Israëlische burgers en militairen, alsook de verschillende vormen van Israëlisch fysiek en structureel geweld tegen Palestijnen die van geweldpleging worden verdacht, hun gezinnen en hun gemeenschappen moet volgens sommige waarnemers worden gezien in verband met het ontbreken van een politieke oplossing⁹.

In het kader van de voortdurende bezetting, richtte het Expert Team zich op de volgende vragen: Hoe staat het momenteel met de *human security* en economische ontwikkeling van de Palestijnen in Area C? Wat zijn de toekomstmogelijkheden in deze gebieden? Wat kunnen Nederlandse beleidsmakers doen om de *human security* en economische ontwikkeling in Area C te bevorderen?

In de volgende hoofdstukken zullen we deze vragen beantwoorden door ons te richten op de eerder genoemde drie domeinen van het dagelijks leven in Area C:

- a. Rechtshandhaving, mensenrechten en geweld;
- b. Toegang tot natuurlijke bronnen, met name water en grond;
- c. Bouw- en sloopbeleid en de praktijken hiervan.

Daarbij zullen we kijken naar de invloed van de verschillende lagen van de bezetting - individueel en cumulatief - op deze domeinen, alsook de onderlinge wisselwerking.

9 Zie bijvoorbeeld de verklaring van de VN-Secretaris-generaal (UN, 2016)

2 GERECHTELIJKE DISCRIMINATIE: RECHTSHANDHAVING, MENSENRECHTEN EN IN AREA C

Om de situatie in Area C vanuit het perspectief van *human security* te kunnen beoordelen moet men uitzoeken hoe het gesteld is met de bescherming tegen geweld en discriminatie, en met de toegang tot het rechtelijk apparaat bij schendingen van de mensenrechten. Als het gaat om economische ontwikkeling en duurzaam levensonderhoud, is het van belang om na te gaan welke rol het rechtsstelsel kan spelen om deze mogelijk te maken, en welke rol het daadwerkelijk speelt.

In dit hoofdstuk wordt het internationale rechtssysteem voor zover van toepassing op de bezetting in het kort geschetst. Vervolgens worden enkele van de belangrijkste Israëli schendingen van het internationaal recht met betrekking tot Area C beschreven. Schendingen van het internationaal recht in Area C vinden plaats in veel verschillende situaties en worden ook in andere hoofdstukken behandeld. In dit hoofdstuk zal de nadruk liggen op de juridische aspecten van

drie van de meest voorkomende schendingen van de *human security* en economische ontwikkeling van de Palestijnse gemeenschappen in Area C:

- a. De beperking van vrij verkeer;
- b. De bouw van Israëli nederzettingen, het geweld van kolonisten tegen Palestijnen en het discriminerende rechtsstelsel;
- c. De slinkende ruimte voor gewelddoos verzet.

ACHTERGROND: INTERNATIONAAL RECHT

Volgens het internationaal recht (waaronder het Handvest van de VN en resolutie 2625 (XXV) van de Algemene Vergadering van de VN) hebben Palestijnen het recht op zelfbeschikking en zijn alle staten - inclusief Israël - verplicht zich te onthouden van welke gewelddadige actie ook die hun dit recht ontnemt.



foto: Palestine Link

Als bezettingsmacht in de bezette Palestijnse gebieden is Israël verplicht zich te houden aan het internationale recht inzake de mensenrechten en het Internationaal Humanitair Recht. Het Internationaal Gerechtshof (ICJ) heeft dit in zijn advies van 2004 opnieuw bevestigd (International Court of Justice, 2004).

Aangezien Israël de status heeft van bezettingsmacht, is het Internationaal Humanitair Recht (IHR, de wet op gewapende conflicten) van toepassing in de bezette Palestijnse gebieden. Volgens het Internationaal Gerechtshof gelden hier de Vierde Conventie van Genève en de Haagse conventie. Deze instrumenten bepalen onder andere dat de bezetter de geldende wetgeving in het bezette land hoort te respecteren, dat hij verantwoordelijk is voor het algemene welzijn van de inwoners van het bezette land en dat hij zijn eigen burgers niet naar het bezette gebied mag deporteren of daar vestigen. Het Internationaal Humanitair Recht verbiedt ook collectieve straffen en vernieling van eigendom (dit laatste is uitsluitend toegestaan als het absoluut noodzakelijk is voor militaire operaties).

Zelfs in tijden van oorlog is het internationaal recht inzake de mensenrechten (IHRL), naast het Internationaal Humanitair Recht (IHR), van toepassing, al kunnen er in oorlogstijd soms specifieke regels van het IHR prevaleren boven de normen van IHRL (de regels aangaande het doden van strijders in het IHR vormen bijvoorbeeld een uitzondering op het vrij strikte 'recht op leven' in het IHRL). Het Internationale Hof van Justitie heeft geoordeeld dat internationale mensenrechtenverdragen zoals het Internationaal Verdrag Inzake Burger- en Politieke Rechten, en het Verdrag Inzake de Rechten van het Kind van toepassing zijn in de bezette Palestijnse gebieden. Dit betekent onder meer dat Israël de Palestijnen het recht op vrij verkeer, gezondheidszorg en een eerlijk proces moet toekennen. Hoe ernstig de veiligheidssituatie ook is, volgens het internationaal recht moet de beperking van vrij verkeer altijd bij wet worden voorgeschreven en hoort zij noodzakelijk, proportioneel en niet-discriminerend te zijn.

SCHEIDINGEN VAN HET INTERNATIONAAL RECHT DOOR DE BEZETTENDE MACHT

Schendingen van deze internationale rechtsnormen door de Israëlische bezetter komen in Area C veelvuldig voor, zoals ook vastgesteld door het Internationaal Hof van Justitie. Met

betrekking tot het vrije verkeer oordeelde het Internationale Hof van Justitie in zijn advies dat de bouw van de afscheidingsmuur en het bijbehorend beleid in strijd zijn met het internationaal recht: 'De muur, langs de gekozen route, en het bijbehorend beleid vormen een ernstige schending van een aantal rechten van de Palestijnen die in het door Israël bezette gebied leven, en de schendingen die uit die route voortvloeien kunnen niet worden gerechtvaardigd door militaire noodzaak, noch door de vereisten van nationale veiligheid of openbare orde.' (International Court of Justice, 2004, 137). Bovendien heeft het Internationaal Hof van Justitie geoordeeld dat de bouw van nederzettingen in de bezette Palestijnse gebieden (waaronder Oost-Jeruzalem) in strijd is met het internationaal recht.

Andere ernstige schendingen zijn onder andere: grondontteigening, het slopen van huizen, gedwongen verhuizing en buitengerechtigde executies. Deze zijn zeker niet nieuw, maar met het oplaaien van geweld in het najaar van 2015 schijnt de schending van verschillende mensenrechten door Israël opnieuw te zijn toegenomen. Mensenrechtengroepen en speciale rapporteurs van de VN hebben hun bezorgdheid geuit over de toename van Palestijns geweld tegen Israëlische burgers en militairen, maar ook over schijnbaar standrechtelijke executies van verdachte Palestijnse geweldplegers door Israëlische veiligheidsinstanties (Amnesty International, 2015) (UN OCHA, 2015a) (UN OCHA, 2015) (UN OHCHR, 2015).

Aantal slachtoffers in 2015 als direct gevolg van het Israëlisch-Palestijns conflict: (UN OCHA, 2016)

- **160 Palestijnen omgekomen**
(159 burgers; 30 kinderen)
(135 Westelijke Jordaanoever);
- **15,374 Palestijnen gewond**
(15367 burgers, 2495 kinderen)
(13,994 Westelijke Jordaanoever).
- **25 Israëli's omgekomen**
(22 burgers, 0 kinderen);
- **281 Israëli's gewond**
(180 burgers, 16 kinderen)
(Israël, Westelijke Jordaanoever en Gaza).

Israël gebruikt het slopen van woningen als een vorm van collectieve straf tegen de Palestijnen. De laatste tijd maken de Israëlische autoriteiten vaker gebruik van het slopen van huizen als strafmaatregel tegen de familie van personen die door Israëlische veiligheidstroepen zijn gedood of gearresteerd. Vanaf half oktober tot eind november 2015 zijn 11 huizen van Palestijnen gesloopt of verzegeld als strafmaatregel, waarbij 80 mensen, onder wie 42 kinderen, dakloos werden; 4 aangrenzende huizen liepen door de ontploffingen ernstige schade op, waarbij 26 mensen tijdelijk dakloos werden (UN OCHA, 2015). In december 2015 en januari 2016 werden nog eens 5 woningen door de Israëlische autoriteiten gesloopt of verzegeld bij wijze van straf, waarbij 55 mensen dakloos werden (UN OCHA, 2015) (UN OCHA, 2016). Volgens B'Tselem zijn er van oktober 2015 tot maart 2016 15 appartementen gesloopt op officieel bevel en werden daarbij 115 mensen dakloos, onder wie 85 kinderen (B'Tselem, 2016).

Onder het militaire recht krijgen stenengooiers op de Westelijke Jordaanoever zware gevangenisstraffen van tot 20 jaar. Dit geldt niet in Oost-Jeruzalem, dat door Israël is geannexeerd en daarom onder Israëlisch civiel recht valt. Als reactie op het oplaaien van geweld in november 2015 nam Israël een (civiele) wet aan met dezelfde strekking, die wel in Oost-Jeruzalem van kracht is. Volgens deze nieuwe wet kunnen uitkeringen van ouders van minderjarigen die een gevangenisstraf hebben gekregen wegens het gooien van stenen ingehouden worden voor de duur van de straf. Ook kunnen de ouders een boete krijgen van maximaal 10.000 NIS. De facto is deze nieuwe wet aangenomen om Palestijnse kinderen die stenen gooien in Oost-Jeruzalem te kunnen vervolgen (UN OCHA, 2016) (Jerusalem-Post, 2015).

Verder hebben de Israëlische mensenrechtenorganisaties Hamoked en B'Tselem onlangs bekendgemaakt dat de Israëlische veiligheidsdienst zich stelselmatig schuldig maakt aan wrede, inhumane en vernederende behandeling van Palestijnse gedetineerden, hoewel dit in strijd is met zowel het internationaal recht als met een besluit van het Israëlische Hooggerechtshof. Het gaat om systematische praktijken waarbij de verantwoordelijken nooit terechtstaan. Bovengenoemde mensenrechtenorganisaties hebben ook aangetoond dat de Palestijnse Autoriteit zich eveneens schuldig maakt aan martelingen. Wanneer de gedetineerden vervolgens overgedragen worden aan de Israëlische autoriteiten, gebruiken die welbewust de informatie die onder marteling is verkregen (Hamoked-and-Btselem, 2015). In feite

wordt de Palestijnse Nationale Autoriteit (PNA) in de veiligheidsverdragen met Israël aangewezen als Israëls onderaannemer in veiligheidskwesaties. Mede hierdoor ontstaat er een situatie waarbij Palestijnen door de veiligheidsdiensten van de PNA worden gearresteerd en aan de Israëlische veiligheidsdiensten worden overgedragen. Zo kunnen zowel Israël als de PNA zich onttrekken van hun verplichtingen op het gebied van mensenrechten. Daarbij komt dat het Israëlische gezag, ondanks de officiële bestuurlijke verdeling van de Westelijke Jordaanoever in Area A, B en C, in de praktijk in alle drie de gebieden geldt. De gouverneur van Jericho in de Jordaanvallei vertelde het Expert Team dat het niet ongevoel is dat het Israëlische leger Area A binnengaat en mensen arresteert.

SCHEIDING VAN HET RECHT OP VRIJ VERKEER

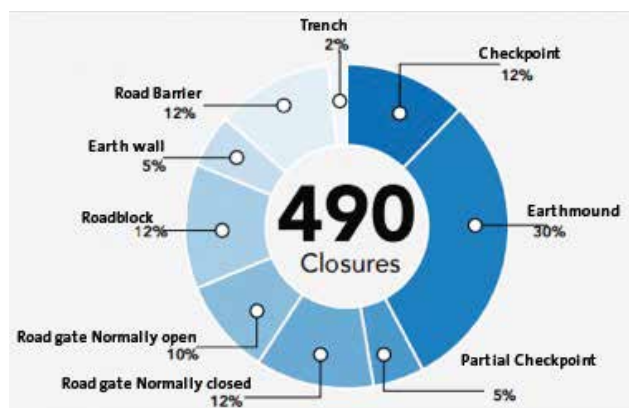
Het recht van Palestijnen op vrij verkeer op de Westelijke Jordaanoever is door Israël vanaf de bezetting in 1967 zwaar beperkt. Na de Oslo-akkoorden en de tweede Intifada zijn de beperkingen echter talrijker en gevarieerder geworden. Verwijzend naar de dramatische en alomvattende achteruitgang van de vrijheid van verkeer in de post-Oslo periode, heeft de heer Shawan Jabarin van Al Haq, een onafhankelijke Palestijnse niet-gouvernementele mensenrechtenorganisatie gevestigd in Ramallah op de Westelijke Jordaanoever, het volgende verklaard:

‘Vóór Oslo waren er geen speciale wegen voor Joden. We gebruikten dezelfde wegen. Nu zijn die er wel. Vóór Oslo kon ik naar Jeruzalem gaan, nu kan ik dat niet. Vóór Oslo konden de mensen bij hun akkers komen, nu kunnen dat ze niet. Vóór Oslo was er geen muur, nu is de muur overal.’

In Area C wordt vrij verkeer van Palestijnen op verschillende disproportionele en discriminerende manieren ernstig beperkt. Dat gebeurt met behulp van een ingewikkeld stelsel dat bestaat uit nederzettingen (gebouwd op een zodanige wijze dat hele gebieden afgesneden worden van de rest van de Westelijke Jordaanoever), Israëlische controle over grensovergangen, checkpoints, wegen die alleen door Israëli's gebruikt mogen worden en de muur, die Palestijnen van hun akkers scheidt en de Palestijnse steden van de dorpen. In de praktijk betekent dit bijvoorbeeld dat de Palestijnen te maken krijgen

met fysieke obstakels die het hun kinderen onmogelijk maken naar school of naar een ziekenhuis te gaan. Checkpoints, gecontroleerd door de Israëlische politie, veiligheidsdiensten en/of particuliere beveiligingsbedrijven, worden door waarnemers vaak beschreven als een plaats van vernedering, geweld tegen Palestijnen en schending van hun mensenrechten¹⁰. Palestijnen moeten deze checkpoints passeren om van de ene plaats naar de andere plaats te reizen. Tijdens de missie was het Expert Team er getuige van hoe de aanwezigheid van zwaarbewapend Israëlisch veiligheidspersoneel van de grenspolitie en de Israëlische strijdkrachten een bedreiging en een bron van frustratie vormde voor de Palestijnen in hun dagelijks leven, zelfs wanneer er geen daadwerkelijke confrontaties plaatsvonden.

Versperringen op de Westelijke Jordaanoever, 2014 (UN OCHA, 2015)



De muur wordt gezien als 'het belangrijkste obstakel voor Palestijns verkeer binnen de Westelijke Jordaanoever' (UN OCHA, 2015). Zoals beschreven, is deze illegaal op de Westelijke Jordaanoever gebouwd, voorbij de internationaal vastgestelde Green Line soms ver van de Green Line op Palestijns grondgebied. Zodra de muur helemaal af is, zal het gebied tussen de Muur en de Groene Lijn, dat onrechtmatig is omcirkeld 9,4% van het oppervlak van de Westelijke Jordaanoever (inclusief Oost-Jeruzalem) bedragen. Deze zogenaamde seam zone – waarvan meer dan de helft particuliere Palestijnse grond is – wordt door de afscheidingsmuur van de rest van de Westelijke Jordaanoever gescheiden, en zelfs Palestijnen die er wonen en

10 Sommige overtredingen zijn gemeld door de Israëlische vrijwilligstersorganisatie Checkpoint Watch (AlMonitor). Incidenten bij checkpoints eindigen soms met de dood van Palestijnen, zie bijvoorbeeld: Human Rights Watch (Human Rights Watch).

werken moeten bij het leger een vergunning aanvragen om er te komen. Israël's daarentegen hebben een dergelijke vergunning niet nodig, ongeacht of ze er wel of niet in wonen. Het verkrijgen van een vergunning is uiterst moeizaam en 30% van de verzoeken wordt afgewezen (Hamoked, 2013). Verder worden de vergunningen aan specifieke mensen gegeven en voor een beperkte tijd, waardoor boeren hun land niet kunnen bewerken en niet kunnen reizen om hun producten effectief aan de man te kunnen brengen. Ook worden vergunningen meestal toegekend aan leden van de familie die te oud of te zwak zijn om op het land te werken.

Het uiterst strenge systeem van reisvergunningen en reisverboden maakt het leven van vele Palestijnen onmogelijk. Soms resulteert het in dat Palestijnen niet naar huis kunnen terugkeren van een reis naar het buitenland. Sinds het uitbreken van het geweld in oktober 2015 zijn de beperkingen op het vrije verkeer verzwaaard, vooral in plaatsen zoals Hebron - de stad die het team niet kon bezoeken, vanwege de veiligheidssituatie. Veel Palestijnen verliezen de hoop en verlaten als gevolg van deze moeilijkheden Area C of zelfs de Westelijke Jordaanoever, waardoor het de kolonisten of de Israëlische autoriteiten makkelijker wordt hun grond vervolgens te onteigenen. Het dorp Al Oja in de Jordaanvallei, dat bezocht werd door het Expert Team, telde in 1967 bijvoorbeeld 18.000 inwoners; dat zijn er nu 7000. Sommige inwoners blijven omdat ze geen alternatief hebben.

Bij schendingen van het recht op vrij verkeer hebben Palestijnen geen effectieve toegang tot de rechtspraak. Hoewel er zo nu en dan uitspraken worden gedaan die een remedie bieden tegen deze schendingen (vaak bij klachten die ingediend worden door mensenrechtenorganisaties, die momenteel steeds moeilijker in actie kunnen komen; zie hieronder), doen velen geen poging meer zich tot de rechter te wenden, omdat dat veel tijd en moeite kost en vaak niets oplevert. Bovendien worden rechterlijke uitspraken dikwijls niet uitgevoerd¹¹.

Al met al hebben deze vergaande beperkingen van het vrije verkeer, alsmede het ontbreken van maatregelen tegen het geweld van kolonisten, ertoe geleid dat de Palestijnen steeds minder en gefragmenteerde ruimte hebben om hun dagelijkse leven te leiden, zich met de landbouw bezig te houden of andere economische activiteiten te ontplooiën.

11 In mei 2016 besloot de Israëlische mensenrechtenorganisatie B'tselem geen schendingen meer te melden bij de militaire rechtbanken (B'Tselem, 2016).

DE NEDERZETTINGEN EN HET DISCRIMINERENDE RECHTSSTELSEL

Zoals hierboven vermeld gelden er binnen Area C twee verschillende rechtsstelsels: één voor de Israëlische kolonisten en één voor de Palestijnen. Op het gebied van strafrecht en op het gebied van ruimtelijke ordening/bouw, bijvoorbeeld, vallen de Israëlische kolonisten onder het Israëlische civiele recht (Association for Civil Rights in Israel, 2014) en de Palestijnen onder de Israëlische militaire wet (de bezetter mag de bezette bevolking zijn eigen civiele rechtsstelsel namelijk niet opleggen). In het verleden gold de militaire wet ook voor de kolonisten (en op sommige gebieden is dat nog steeds het geval), maar in de loop der tijd heeft Israël steeds meer aspecten van het leven van de kolonisten onder het Israëlische civiele recht ondergebracht.

Deze twee rechtsstelsels verschillen sterk van elkaar als het gaat om een eerlijk proces, normen van bewijsvoering, detentiebevoegdheid, rechterlijke toetsing, vrijheid van meningsuiting, het recht om te protesteren en de opgelegde straffen. Duizenden Palestijnen worden jaarlijks door de militaire rechtbanken veroordeeld wegens feiten zoals verblijf in Israël zonder vergunning, stenen gooien en lidmaatschap van een 'illegale organisatie' (B'Tselem, 2015).

Volgens een aantal bronnen is het percentage veroordelingen bij de militaire rechtbanken - waar de Palestijnen worden berecht - zeer hoog. Naar schatting gaat het om 98% tot 100% (met inbegrip van schikkingen) (Dutch multidisciplinary expert group, 2014)¹². Ter vergelijking: geweldpleging door Israëlische kolonisten tegen Palestijnen wordt slechts in 7,4% van de gevallen vervolgd, en slechts 10,5% van de

12 Zie ook NGO Military Court Watch - meer dan 99% van de rechtszaken de militaire rechtbanken eindigt met veroordeling (Military-Court-Watch, 2016).

voltooid procedures eindigt met een volledige veroordeling (22,8% met een gedeeltelijke veroordeling) (Yesh Din, 2015). Dit alles ondanks het feit dat de bezettende macht onder internationaal recht verantwoordelijk is voor de veiligheid van de bezette bevolking.

De internationale VN-onderzoeksmissie naar de Israëlische nederzettingen (International Fact-Finding Mission on Israeli Settlements) wees in 2013 op het feit dat de Israëlische autoriteiten er niet in slagen de wet te handhaven en concludeerde dat er sprake was van geïnstitutionaliseerde discriminatie van de Palestijnen als het ging om het aanpakken van geweld (UN-Human-Rights-Council, 2013). Er zijn geluids- foto- en video-opnames van Israëlische militairen die louter toekijken terwijl Israëlische kolonisten Palestijnen en hun bezittingen aanvallen (Yesh Din, 2015). Videomateriaal van B'Tselem laat zien dat het Israëlische leger in feite als 'escort' van de kolonisten fungeert in plaats van dat het de Palestijnen tegen geweld beschermt. De kolonisten organiseren bovendien ook quasi-militaire eenheden die hun belangen behartigen. Politiebureaus in Area C bevinden zich vaak binnen Israëlische nederzettingen, zodat Palestijnen er niet heen durven. Doen ze dat wel, dan moeten ze uren wachten op een Arabisch-sprekende agent. Als gevolg hiervan doen Palestijnen vaak geen aangifte van kolonistengeweld.

Volgens de NGO Military Court Watch zijn er sinds 1967 tussen de 750.000 en 800.000 Palestijnen aangehouden (Military-Court-Watch, 2016). Aanhoudingen en arrestaties worden door de Israëlische autoriteiten geregistreerd en later gebruikt om de betrokken Palestijnen bijvoorbeeld reis- of bouwvergunningen te ontzeggen. Met andere woorden, de registratie heeft gevolgen op de lange termijn voor hun *human security* en mogelijkheden om deel te nemen aan economische activiteiten.

	2012	2013	2014	2015	2016
Israeli-settler related incidents resulting in casualties or property damage	Total	Total	Total	Total	Jan
Incidents leading to Palestinian casualties ⁴	100	92	107	96	2
Incidents leading to Palestinian property/land damages	269	305	217	130	6
Subtotal: incidents affecting Palestinians	369	397	324	226	8
Incidents leading to Israeli casualties	35	39	87	97	8
Incidents leading to Israeli property/land damages ⁵	14	11	134	104	6
Subtotal: incidents affecting settlers	49	50	221	201	14

Bron: (UN OCHA, 2016)

GEWELDLOOS VERZET

Vrijheid van meningsuiting, alsook de vrijheid om zich te verenigen en te vergaderen worden beschouwd als onmisbaar in een democratische samenleving. Voor de burgerbevolking is het van cruciaal belang om deel te kunnen nemen aan geweldloos verzet tegen onderdrukking, waaronder ook bezetting. Hoewel het makkelijker is deze vrijheden in tijden van conflict in te perken dan onder normale omstandigheden, hoort elke restrictie volgens internationaal recht zowel beperkt als gerechtvaardigd te zijn.

Alhoewel Palestijnen dagelijks te maken hebben met fysiek geweld door de staat Israël en de kolonisten, alsook met een systematische schending van hun rechten onder een discriminerend rechtstelsel, wil het Expert Team benadrukken dat er zowel in de bezette Palestijnse gebieden als in Israël veel organisaties en personen zijn die hardnekkig vasthouden aan diverse vormen van geweldloos verzet. Hieronder vallen: de standvastigheid van Palestijnse gemeenschappen die op hun land blijven ondanks gewelddadige en discriminerende praktijken die hun leven steeds onmogelijker maken, zoals huizensloop, ontzegging van bouwvergunningen, beperking van vrij verkeer en van toegang tot water en grond; juridische acties van NGO's (zoals B'Tselem, Yesh Din, Comet-Me, Bimkom, Al Haq) die zich verzetten tegen schendingen van mensenrechten; diverse initiatieven van NGO's die Palestijnse gemeenschappen ondersteunen met onderwijs, training en het faciliteren van lokaal verzet; steun van burgergroepen en -verenigingen (formeel en informeel) aan leden van de gemeenschap die kunst toepassen als middel van verzet en die positieve verandering op gang brengen (zoals het Arab Education Institute).

Maar doordat Palestijnen uit de Westelijke Jordaanoever en Israël's gescheiden van elkaar leven, en door de restricties op vrij verkeer, is de ruimte voor dialoog en samenwerking in geweldloos verzet zeer beperkt. Het recht van de Palestijnen om zich op vreedzame wijzen te verenigen en om te vergaderen wordt eveneens ingeperkt, en vreedzame protesten worden vaak door het leger met geweld neergeslagen (Human Sciences Research Council, 2009). De militaire regels op dit gebied zijn bovendien onbegrijpelijk en ontoegankelijk en de militaire censuur beperkt de vrijheid van informatie, meningsuiting en expressie.

Terwijl het verbod op geweldloos verzet door de Palestijnen al langer een probleem vormt, doet zich een relatief nieuwe, eveneens zorgwekkende ontwikkeling voor. De Israëlische regering onderdrukt namelijk steeds vaker de vrijheid van meningsuiting en van vereniging van Israëlische mensenrechtenorganisaties en -activisten die de rechten van de Palestijnen verdedigen. Ook worden vaak maatregelen genomen die deze groepen en individuen delegitimeren. In 2011 nam Israël een wet aan die de regering toestaat de financiële steun aan instellingen die de Nakba herdenken te verminderen. 'Nakba' ('ramp' in het Arabisch) verwijst naar de verdrijving van ruim 700.000 Palestijnen uit hun huizen en de verwoesting van ruim 400 dorpen door Joodse troepen tijdens de oorlog van 1948, die op de oprichting van de staat Israël volgde. Het inperken van financiering door de overheid geldt ook voor instellingen die het bestaan van Israël als een Joods-democratische staat afwijzen (Budget Foundations Law (amendement nr. 40), 5771-2011). Verder ben je volgens het civiele recht in overtreding als je pleit voor het boycotten van producten, instellingen of individuen uit Israël en de nederzettingen; deze wet is gedeeltelijk goedgekeurd door het Israëlische Hooggerechtshof (HRW, 2015). Bovendien is er door de Ministerial Committee for Legislation een wetsvoorstel goedgekeurd (onder de wet op de openbaarmaking van financiering verkregen van buitenlandse donoren - verhoogde transparantie) die bepaalt dat leden van NGO's die hoofdzakelijk worden gefinancierd door 'buitenlandse politieke entiteiten' (zo genoemd door Israëlische rechtse organisaties) verplicht zijn dit tijdens bepaalde bijeenkomsten kenbaar te maken door het dragen van een speciale badge. In de praktijk heeft de wet vooral gevolgen voor Israëlische mensenrechtenorganisaties. Swisspeace merkt in haar laatste rapport op dat de vrijheid van handelen van maatschappelijke organisaties 'de afgelopen vijf jaar op elk niveau is beknot; met name de vrijheid van vereniging loopt duidelijk gevaar' (p.4) in 'de groeiende sfeer van intimidatie' van de civil society organisations en 'de huidige stigmatiseringscampagne die hun werk ondermijnt. (p.5) (KOFF, 2016).

Kortom, binnen het Israëlische politieke en publieke debat wordt geweldloos verzet van zowel Israëlische als Palestijnse mensenrechtenorganisaties tegen de Israëlische bezetting van de Palestijnse gebieden steeds vaker gecriminaliseerd, wordt andersdenkenden het zwijgen opgelegd en wordt dissidentie afgedaan als 'pro-terroristisch' of als verraad. Hierdoor is de reeds beperkte ruimte voor geweldloos verzet verder gekrompen.

GEWELDLOOS VERZET: TENT OF NATIONS

Tent of Nations is van oorsprong een familieboerderij uit 1916, die nu als centrum voor geweldloos verzet dient en brede internationale steun geniet. Sinds de jaren '70 wordt dit boerenbedrijf omgeven door nederzettingen; in 1991 werd het door Israël verklaard tot 'staatsgrond', met het onjuiste argument dat het al meer dan drie jaar niet bewerkt was. De familie is een rechtszaak begonnen die tot de dag van vandaag voortduurt en vele malen is aangehouden.

Ondanks het feit dat de familie in bezit is van kadastrale stukken die aantonen dat de grond hun eigendom is, duurt het proces nog altijd voort. Hierdoor zijn zowel familieleden als ooggetuigen die ze willen verhoren gedwongen om keer op keer de lange reis naar Jeruzalem te maken, waar ze soms na 5 uur wachten weer weggestuurd worden. Palestijnse advocaten zonder Israëlisch staatsburgerschap worden niet geaccepteerd. Er zijn 18 sloopbevelen voor het terrein uitgevaardigd. Op de bevelschriften, die in het Hebreeuws zijn geschreven en doodleuk ergens op het terrein worden gegooid, staat dat de familie de constructies die zonder vergunning zijn gebouwd moet slopen, anders komt het Israëlische leger met bulldozers en krijgt de familie de rekening voor de kosten. Dat is in feite ook gebeurd: het leger is meerdere malen op het terrein verschenen, met bulldozers, kolonisten en militairen. De familie verzette zich op een geweldloze manier; een keer stonden ze drie dagen lang, samen met Israëlische en Palestijnse mensenrechtenactivisten, voor de bulldozers. Uiteindelijk vertrok het leger, maar intussen hadden de kolonisten 250 olijfbomen uitgerukt en het watersysteem vernield. De olijfbomen zijn later vervangen door nieuwe, gesponsord door een joodse organisatie uit het Verenigd Koninkrijk. In 2014 kwamen de militairen weer, midden in de nacht, en ze ontwortelden 1500 fruitbomen. De familie houdt vol, met internationale hulp planten ze opnieuw bomen en herstellen vernielde constructies (waaronder waterreservoirs).

Met de boerderij als ontmoetingsplek voor de lokale bevolking en internationale vrijwilligers willen ze de geweldsspiraal doorbreken. Ze propageren hoop, begrip, verzoening en vrede en geloven dat het onrecht niet eeuwig zal duren. De onverzettelijkheid waarmee Palestijnse gemeenschappen zich tientallen jaren aan hun land blijven vasthouden ondanks de continue intensivering van het structurele en directe geweld door Israël, is een vorm van geweldloos verzet die bekendstaat als 'Soemoed', ofwel: standvastigheid. Individuen en gemeenschappen maken voortdurend de bewuste keus om hun huizen, boerderijen, dorpen en steden niet te verlaten en ze blijven keer op keer het recht opeisen om op hun land te blijven, ondanks alle vormen van onrecht.

CONCLUSIES: RECHTELIJKE DISCRIMINATIE

De vergaande beperking van het vrije verkeer, het feit dat geweld door kolonisten ongestraft blijft, het tweeledige rechtssysteem en de discriminatie bij de toepassing van de wet hebben samen geleid tot juridische en fysieke onzekerheid bij de Palestijnen en tot een krimpde en gefragmenteerde ruimte voor hun dagelijks leven en economische activiteiten. Het gevolg van deze wijdverspreide schendingen van de mensenrechten, samen met het onvermogen ze via de rechter te verhelpen, is dat de Palestijnen in feite van hun land worden verdreven terwijl de naburige Israëlische nederzettingen gedijen. De mensenrechtenactivisten die het

Expert Team heeft gesproken noemden de onrechtvaardigheid bij de toepassing van de wet opzettelijk, georganiseerd en systematisch.

Hoewel er door Israëlische rechters uitspraken zijn gedaan in het voordeel van Palestijnen en tegen de ingrijpende maatregelen van de Israëlische autoriteiten, wordt de situatie in dat opzicht zoals gezegd steeds nijpender. In sommige gevallen, zoals het slopen van huizen bij wijze van straf, verwerpt de rechter bijna alle verzoekschriften (B'Tselem, 2016). Mensenrechtenadvocaten blijven het desondanks proberen. Ze zien de volharding op zichzelf als een vorm van verzet en een manier om Israël de bezetting duurder te maken.

Belangrijk is het feit dat mensenrechtenactivisten die het Expert Team heeft ontmoet in toenemende mate sceptisch zijn over de rol van het Israëlische Hooggerechtshof in het beschermen van de rechten van de Palestijnen. Het Hof zou door politici onder druk te worden gezet om zich niet al te links te profileren. Er zijn in Israël stemmen opgegaan die speciale rechtbanken willen oprichten om uitspraken van het Hooggerechtshof die rekening houden met de rechten van de Palestijnen te omzeilen (Yesh Din, 2016). Daarbij komt dat rechterlijke uitspraken vaak niet worden uitgevoerd en dat Israëlische instellingen en personen die zich schuldig maken aan schendingen van mensenrechten vaak niet worden gestraft. Dit leidt ertoe dat veel Palestijnen niet langer naar de rechter stappen; het kost namelijk veel tijd en moeite en haalt vaak niets uit.

Gezien al het voorafgaande, trekt de Expert Team de volgende conclusies:

- Als bezettingsmacht op de Westelijke Jordaanoever en in Area C houdt Israël zich niet aan de internationale wetten aangaande het bezetten van een ander land, noch aan de mensenrechten van de Palestijnen. Deze schendingen zijn de afgelopen paar jaar aanzienlijk toegenomen.
- Het dagelijks leven van de Palestijnen in Area C en hun strijd om een behoorlijk levensonderhoud worden bemoeilijkt door het ontbreken van rechtsbescherming en door discriminerende wetten en juridische praktijken die mensenrechtenactivisten een ‘manipulatief gebruik van de wet’ noemen. Israël kent nu bijvoorbeeld meerdere wettelijke bepalingen en wetsinterpretaties die onteigening van particuliere Palestijnse grond toelaten (onder andere met het argument dat de grond niet wordt bebouwd, of door de grond te verklaren tot ‘archeologische vindplaats’, ‘staatsgrond’, ‘schiets- of militaire zone’, ‘natuurgebied’ enz.). Met andere woorden, de bezetter verbuigt de wet op een manier die hem in staat stelt de daadwerkelijke controle over Palestijnse grond te hebben, waarbij de bewoners het leven onmogelijk wordt gemaakt.
- Door het ontbreken van rechtsbescherming en door de discriminerende toepassing van de wet leven de Palestijnen continu in onzekerheid over hun persoon en hun bezittingen. De beperkingen op vrij verkeer leiden er bovendien toe dat ze uitgesloten zijn van sommige economische activiteiten, en daarmee ook van de kans op een duurzaam levensonderhoud.
- De Palestijnse strijd voor mensenrechten en gerechtigheid wordt in toenemende mate belemmerd door de criminalisering van geweldloos verzet. Nieuwe, vergaande Israëlische juridische restricties op de activiteiten en financiering van individuen en groepen die zich voor de mensenrechten van Palestijnen inzetten, vormen een bedreiging voor de ruimte voor dialoog en samenwerking.



foto: Palestine Link

3. BEPERKTE TOEGANG TOT NATUURLIJKE BRONNEN: WATER EN GROND

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de restricties die Israël legt op de toegang van Palestijnen in Area C tot, en hun gebruik van natuurlijke bronnen, met name grond en water, en op de gevolgen van die restricties voor ontwikkeling en *human security*.

TOEGANG TOT GROND

Area C vormt ruim 60 procent van de Westelijke Jordaanoever en beschikt over zowel de belangrijkste nog niet ontwikkelde grondreserves als het merendeel van de Palestijnse landbouw- en weidegronden. Deze zijn echter voor een groot deel niet toegankelijk voor Palestijnen. Dit komt door Israël's continue beleid van territoriale fragmentatie, doordat Palestijnen de Jordaanvallei en het gebied bij de Dode Zee (die samen de helft van Area C vormen) niet mogen ontwikkelen en door het feit dat Israël stukken grond in Area C tot 'natuurgebied' 'staatsgrond' en 'militaire zone' heeft verklaard. Slechts 1% van de 'staatsgrond' in Area C is bestemd voor Palestijns gebruik (Bimkom, 2013).

De grootste Palestijnse enclave in de feitelijk geannexeerde Jordaanvallei is het gebied rond Jericho en al-Oja. In het overgrote deel van de Jordaanvallei verbiedt Israël de Palestijnen de grond en de waterbronnen te ontwikkelen. Hierdoor stagneert de ontwikkeling van 10.000 hectare grond die door de Palestijnen voor de landbouw gebruikt had kunnen worden, met een geschatte potentiële bijdrage aan het BBP van ongeveer 2 miljard dollar per jaar (World Bank, 2009).

De Palestijnse agrarische sector is van essentieel belang voor de voedselzekerheid, voor het genereren van inkomsten en voor de ontwikkeling van de particuliere sector. Een aanzienlijk deel van de Palestijnse bevolking is afhankelijk van de landbouw, hetzij voor hun dagelijkse kost, hetzij voor de werkgelegenheid. Maar Palestijnse boeren wordt de toegang tot hun eigen grond en water in veel gevallen belemmerd door de Israëlische nederzettingen, de aparte wegen voor kolonisten, de muur die langs de westelijke grens van de Westelijke Jordaanoever loopt of de beperkingen die Israël legt op het verstrekken van vergunningen voor het bebouwen van grond en het ontwikkelen van waterinfrastructuur. Deze beperkingen vormen de belangrijkste belemmering voor een duurzame ontwikkeling van de landbouw in Area C.



foto: Ghada Zeidan

Als gevolg hiervan is het productieniveau van de landbouw laag, wat ook van invloed is op de (ontwikkeling van) de institutionele capaciteit van de Palestijnse economie. Palestijnse goederen staan ook zwak op de consumentenmarkt. Met een snel groeiende bevolking groeit ook het gevaar voor de voedselzekerheid, omdat de Palestijnen sterk afhankelijk zijn van voedselimport, voornamelijk uit Israël, dat de bezette Palestijnse gebieden gebruikt als dumpmarkt. Daarnaast zien veel Palestijnen die in de bouw en landbouw werken zich gedwongen werk te zoeken in Israël of in de Israëlische nederzettingen in Area C, waarbij de meesten uitgebuit worden en geen arbeidsbescherming genieten (Palestina Komitee Norge, 2011). Volgens een door de EU gesteund onderzoek van Kav LaOved werkten in 2011 'zo'n 28.000 Palestijnen uit de Westelijke Jordaanoever met vergunning in Israël, en ruim 20.000 zonder. Verder waren zo'n 25.000 Palestijnen werkzaam in Israëlische nederzettingen op de Westelijke Jordaanoever' (Kav LaOved, 2012). In 2014 waren deze aantallen meer dan verdubbeld en ging het, aldus een persbericht van de Israëlische Bank, om 92.000 Palestijnse arbeiders (met en zonder vergunning) (Bank of Israel, 2015). De Israëlische Bank merkt hierbij op dat 'de stabiliteit en beschikbaarheid van de werkgelegenheid (voor Palestijnen) eveneens is toegenomen' (ibid.), maar andere bronnen wijzen op de onzekerheid van deze werkgelegenheid. Deze onzekerheid komt niet alleen door het ontbreken van arbeidsrechten en bescherming (ongeacht of men wel of geen werkvergunning heeft), maar ook doordat Palestijnse arbeiders hun werkplek niet kunnen bereiken als er geen dagvergunningen worden verstrekt. In januari 2016 waren meer dan 10.000 Palestijnen uit de Westelijke Jordaanoever getroffen door een dergelijke maatregel die, als een vorm van collectieve straf, toegepast werd nadat een Palestijn twee kolonisten had neergestoken (Middle East Eye, 2016).

Naast het beperkte gebruik van grond en water voor de landbouw en veeteelt, hebben de Palestijnen in Area C nauwelijks andere mogelijkheden om andere natuurlijke rijkdommen, zoals bouwmaterialen, mineralen en natuurgebieden, als een bron van inkomsten te gebruiken. Israël daarentegen profiteert enorm van de steengroeven, mineralen van het Dode-Zeegebied en de natuurgebieden in Area C13, met ernstige schade voor het milieu.

13 Zie bijvoorbeeld verslag van Al Haq over Israëlische exploitatie van Dode Zee mineralen in 2012 (Al Haq, 2012).

TOEGANG TOT WATER

De Westelijke Jordaanoever, die dankzij de aanwezigheid van kalksteen een gunstige hydro-geologische ondergrond heeft, is zeer rijk aan grondwater, verdeeld in drie aquifers die gezamenlijk de Bergaquifer worden genoemd:

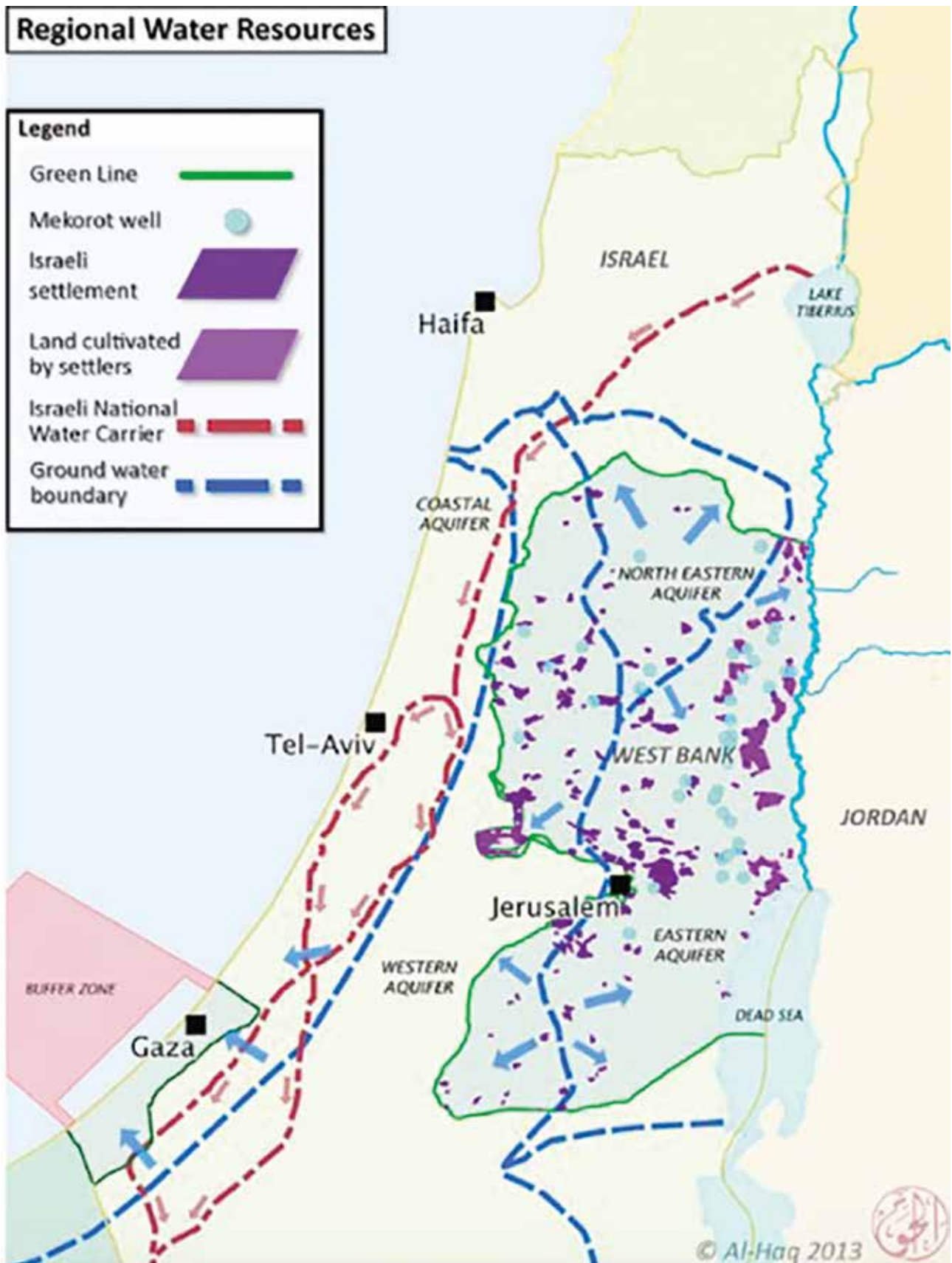
Geschatte aanvullingssnelheid en geschat potentieel van de aquifers op de Westelijke Jordaanoever (miljoen m³ per jaar)

AQUIFER	GESCHATTE AANVULLINGS-SNELHEID	GESCHAT POTENTIEEL
Westelijk	335-450	362
Noordoostelijk	130-200	145
Oostelijk	155-237	172
Total	620-887	679

Bron: (World Bank, 2009) (Tal & Abed-Rabbo)

De drie aquifers worden grotendeels aangevuld door regenval en smeltende sneeuw aan de Palestijnse kant van de Groene Lijn. De regenval op de Westelijke Jordaanoever bedraagt ongeveer 600-650 mm per jaar; dat is maar 10-15% minder is dan in Nederland. Twee van de drie aquifers (de Westelijke en Noordoostelijke; zie kaart) liggen ook onder Israëlisch grondgebied, met een stroomrichting die de bovengrondse topografie volgt, van de Westelijke Jordaanoever naar Israël toe. De derde, oostelijke aquifer ligt bijna volledig onder de Westelijke Jordaanoever en voert af naar de Dode Zee. De kaart hieronder geeft een overzicht van de grondwaterlagen die wel of niet door Israël en de Westelijke Jordaanoever worden gedeeld.

Regional Water Resources



Kaart: Grondwaterbronnen in Israël en de bezette Palestijnse gebieden. Bron: (Al Haq, 2013)

De Palestijnen onttrekken slechts zo'n 14% van het geschatte potentieel van de aquifers, terwijl Israël de overige 86% wint, ofwel 1,8 keer het aandeel dat Israël onder de Oslo-akkoorden toebedeeld kreeg (UN OCHA, 2012). Naast het onrechtvaardige gebruik van de aquifers, is er sprake van bovenmatige waterwinning uit diepe putten door het Israëlische waterbedrijf Mekorot, dat het monopolie in de regio heeft, en door de Israëlische kolonisten in Area C. Hierdoor komt de beschikbaarheid van water voor de Palestijnen, die afhankelijk zijn van ondiepe putten, ernstig in gevaar.

Naast grondwater is er in de Jordaanvallei ook oppervlaktewater. De huidige jaarlijkse afvoer van de benedenloop van de Jordaan in de Dode Zee wordt geschat op 20-200 MCM. De kwaliteit van het water in de benedenloop van de Jordaan is als gevolg van vervuiling heel slecht. Onder het Israëlische militaire recht dat in Area C geldt, hebben de Palestijnen zelfs geen toegang tot dat water, hoewel ze geen gebruik kunnen maken van andere watervoorraden (Al Haq, 2013).

Irrigatielandbouw is een belangrijke economische sector die momenteel zo'n 12% van de Palestijnse BBP vormt en aan 117.000 mensen werk biedt. De afnemende beschikbaarheid van water, ontstaan doordat de Israëlische autoriteiten bijna geen vergunningen verlenen voor de bouw van nieuw waterinfrastructuur of vernieuwing van de oude, betekent een enorm verlies van kansen voor de Palestijnse economie. Volgens de Wereldbank zou het verlies neerkomen op 10% van de Palestijnse BBP en op 110.000 banen (World Bank, 2013) terwijl de potentiële waarde van vrije toegang tot de natuurlijke bronnen en de vrije ontplooiing van landbouw, bouw, toerisme, telecommunicatie, exploitatie van de Dode Zeeminerale en mijnbouw 'waarschijnlijk 35% van de totale Palestijnse BBP voor 2011 zou bedragen' (World Bank, 2009).

DRINKWATER EN SANITATIE

De beschikbare hoeveelheid drinkwater per hoofd van de Palestijnse bevolking op de Westelijke Jordaanoever (50 liter/capita/dag)¹⁴ is nog geen 16% van de hoeveelheid die beschikbaar is voor Israël's (300 l/c/d). Sinds het Oslo-akkoord II (waarin de waterverdeling tussen Israël en de bezette gebieden is geregeld) daalt de waterwinning per hoofd van de Palestijnse bevolking gestaag, met als resultaat ernstig watertekort

¹⁴ Gemeenschappen ten zuiden van Hebron leven van slechts 20 l water per capita per dag (Comet-ME, 2015)

(World Bank, 2009). Dit ondanks de 50% stijging in het aantal Palestijnse bewoners van de Westelijke Jordaanoever dat van water wordt voorzien. Bijna de helft van het water dat aan de Palestijnen wordt geleverd is momenteel afkomstig van het Israëlische bedrijf Mekorot, van de Israëlische Waterautoriteit en van de Israëlische nederzettingen. Dat gebeurt óf via de waterleiding óf in peperdure watertanks (World Bank, 2009). Bijna 70% van de bevolking van Area C krijgt haar water nog steeds niet via de waterleiding (J. Saba, 2014). Gemeenten die niet op de waterleiding zijn aangesloten – waarvan de meeste in het noordelijke en zuidelijke deel van de Westelijke Jordaanoever liggen – betalen zeer hoge prijzen (tot vier keer de prijs van water geleverd door een waterleidingbedrijf) voor water dat soms van slechte kwaliteit is. Bij de bedrijven die elektriciteit en drinkwater leveren en afvalwater behandelen is de kwaliteit van het management niet adequaat. 34% van het geleverde drinkwater wordt niet gefactureerd en slechts 50% van de rekeningen wordt daadwerkelijk betaald.

De inzameling en behandeling van afvalwater op de Westelijke Jordaanoever stelt bovendien bar weinig voor; op het platteland van Area C is de situatie nog erger. Slechts 31% van de Palestijnse bevolking is aangesloten op een rioolstelsel. Er zijn maar vier steden die over een zuiveringsinstallatie beschikken, en het water dat ze produceren is van slechte kwaliteit. 25 miljoen m³ ongezuiverd rioolwater – van Israëlische nederzettingen en Palestijnse gemeenschappen – wordt jaarlijks op 350 locaties op de Westelijke Jordaanoever geloosd; het milieu en de kwaliteit van het grondwater zijn daar de belangrijkste slachtoffers van. Onder deze omstandigheden, en met de toename van ziektes die via het water worden overgebracht, valt er te vrezen voor de gevolgen voor de gezondheid van de bevolking, met name van kinderen.

Het beheer van de watervoorraden op de Westelijke Jordaanoever is geregeld in Oslo-akkoord II en valt onder de Israëlisch-Palestijnse Joint Water Committee (JWC). Dit heeft de opdracht gekregen een ondersteunend kader op te zetten voor een gezamenlijk waterbeheer en investeringen, maar heeft deze opdracht niet uitgevoerd en het aantal goedgekeurde projecten is zeer beperkt. Er is duidelijk een asymmetrie tussen de Israëlische en Palestijnse partners wat betreft macht, capaciteit en informatie, waarbij Israël eenzijdig actie onderneemt, buiten de JWC om (World Bank, 2009). Waterbeleid, -planning en -regulatie op de Westelijke Jordaanoever vallen onder het National Water Council (NWC), een interministerieel orgaan dat slechts een paar keer bijeen

is gekomen) onder de Palestinian Water Authority (PWA), en onder het ministerie van Landbouw waar het irrigatie betreft.

De productie van water wordt uitgevoerd door het West Bank Water Department (WBWD), de PWA en gemeentelijke of particuliere exploitanten van waterputten. Afhankelijk van de gemeenschap, wordt de distributie van water gewaarborgd door vele verschillende leveranciers. In de stedelijke gebieden (Area A) zijn dat regionale (JWU, WSSA) en gemeentelijke nutsbedrijven; op het platteland (Area B) zijn het de waterafdeling van het dorp en de Joint Service Council (JSC). Het JWU levert ook water aan 200 dorpen in Area B en Area C (World Bank, 2009). Deze vaak kleinschalige exploitanten zijn voor het overgrote deel van het water dat ze leveren afhankelijk - in meer of mindere mate - van één enkel grootschalig Israëlisch waterbedrijf - Mekorot - dat de schaarste op de Westelijke Jordaanoever beheert door middel van onderling verbonden systemen.

De investering in de watervoorziening en sanitaire infrastructuur loopt enorm achter. Naar schatting wordt er momenteel een tiende geïnvesteerd van wat er gepland was. Investerings

in afvalwater worden al ruim tien jaar geblokkeerd door de Israëlische autoriteiten (World Bank, 2009). Nationale en internationale NGO's zijn bijna de enige die noodprojecten uitvoeren. Als gevolg van de beperkingen die de Israëlische bezetter oplegt, en de daaruit voortvloeiende achteruitgang van de Palestijnse economie, is er nauwelijks sprake van grote infraprojecten op het gebied van watervoorziening. Veel investeringsplannen komen niet verder dan de tekentafel.

BELANGRIJKE OBSTAKELS OP HET GEBIED VAN WATER- EN SANITAIRE VOORZIENINGEN

De obstakels op het gebied van water- en sanitaire voorzieningen zijn talrijk en in meerdere rapporten gesignaleerd:

- De Israëlische autoriteiten beheersen alle belangrijke waterbronnen in de regio en een monopolie op de watervoorziening via het Israëlische waterbedrijf Mekorot;
- De Israëlische autoriteiten beheersen de levering van water aan de Palestijnen en bepalen de hoeveelheid water;



Israëlische waterpompstation in de Jordaanvallei. (foto: Ghada Zeidan)

- Het ontwikkelen van waterinfrastructuur wordt systematisch belemmerd; ondanks de groeiende vraag, hebben de Israëlische autoriteiten sinds 1967 geen toestemming gegeven voor het boren van nieuwe Palestijnse waterputten in de westelijke aquifer op de Westelijke Jordaanoever; ook heeft het civiele bestuur geen vergunningen verstrekt voor nieuwe Palestijnse putten in de heuvels van de Westelijke Jordaanoever, ofwel de oostelijke aquifer in Area C;
- Er vindt een systematische vernieling van waterinfrastructuur plaats: elke watervoorziening voor Palestijnen die aangelegd is zonder vergunning van de Israëlische autoriteiten – die vrijwel onmogelijk te verkrijgen is – wordt of gesloopt of met sloop bedreigd.

Door Israël's bezettingsbeleid en -praktijken op de Westelijke Jordaanoever in het algemeen, en in Area C het bijzonder, worden natuurlijke bronnen zoals water en grond op onrechtmatige wijze uitgebuit en onteigend door Israëlische kolonisten, Israëlische bedrijven en de Staat Israël. Het wordt de Palestijnen daardoor onmogelijk hun soevereiniteit over de natuurlijke bronnen, vooral water en grond, uit te oefenen.

De Israëlische autoriteiten beweren 'soevereine rechten' te hebben op de Palestijnse waterbronnen. Uit de beschikbare gegevens, zoals hierboven weergegeven, blijkt echter dat de onteigening en het beheer van water in Area C door Israël in strijd zijn met het internationaal recht en met de Oslo-akkoorden, dat ze onrechtvaardig en uitbuitend zijn en voor eigen belang bedoeld. In 2012 zijn deze praktijken in een Frans parlementair rapport en door mensenrechtengroepen 'waterapartheid' genoemd (Haaretz, 2012). Verder wijzen mensenrechtengroepen er al jaren op dat enkele buitenlandse bedrijven meewerken aan de ontwikkeling van water- en rioleringsinfrastructuur in Israëlische nederzettingen in Area C. Een aantal Nederlandse bedrijven, zoals de watergigant Vitens en de infrastructuurgigant Royal HaskoningDHV, die respectievelijk aan een drinkwaterproject met Mekorot en een rioolwaterzuiveringproject in Oost-Jeruzalem werken, zijn uit verschillende hoeken onder druk gezet om zich uit deze projecten terug te trekken. Vitens trok zich in 2013 terug uit bezorgdheid over het schenden van het internationaal recht; HaskoningDHV is in datzelfde jaar met de projecten in Oost-Jeruzalem gestopt, maar werkt nog altijd aan andere projecten in Israël (Our Neighbors in Palestine News, 2013) (Pavlic & Meijdam, 2014). Daarmee handelt het in strijd met de laatste verklaring van de Raad voor de Mensenrechten van de VN (United Nations General Assembly, 2016), waarin de onrecht-

matigheid van de Israëlische nederzettingen opnieuw wordt bevestigd en alle staten opgeroepen worden om 'alle nodige stappen' te ondernemen om te zorgen dat hun bedrijven het internationaal recht niet overtreden door 'bij te dragen aan grove schendingen van de mensenrechten van de Palestijnen' (United Nations General Assembly, 2016, p.7, art.12). De Raad voor de Mensenrechten besloot tijdens dezelfde sessie 'een database op te zetten van alle ondernemingen' die betrokken zijn bij de schending van de mensenrechten van de Palestijnen (United Nations General Assembly, 2016, p.8, art.17).

Wat betreft grond- en waterrechten behandelen de Israëlische autoriteiten de Palestijnse bevolking van Area C geheel anders dan ze de Israëlische kolonisten behandelen. Israëlische kolonisten zijn bevoorrecht, ze beschikken over een ononderbroken en overvloedige watervoorziening, terwijl de Palestijnen in de bezette gebieden in het algemeen, en in Area C in het bijzonder, het fundamentele recht op water- en sanitatie wordt ontzegd, en daarmee ook het recht op de volle en autonome ontwikkeling van hun natuurlijke bronnen en economische middelen.

Het beschikken over essentiële nutsvoorzieningen zoals water, sanitaire voorzieningen en elektriciteit heeft een enorme invloed op het dagelijks leven, de gezondheid en het welzijn van de mensen en de ontwikkeling van duurzame middelen van bestaan. Daarom zijn internationale donoren bereid in die sectoren te investeren, ter verbetering van het dagelijks leven en de persoonlijke en materiële veiligheid van de Palestijnen en hun gemeenschappen. Op dit moment zijn faciliteiten zoals de behandeling van afvalwater en drinkwaterinfrastructuur in de Palestijnse gemeenschappen nauwelijks ontwikkeld, of ze worden geleverd (met onderbrekingen) dankzij de inspanningen van NGO's, die dat met internationale donaties doen, hoewel dergelijke voorzieningen volgens internationaal recht onder de verantwoordelijkheid van de bezettende macht vallen, in dit geval Israël. Een van deze NGO's is Comet-ME.

NON-PUBLIEK WATERLEIDINGSBEDRIJF COMET-ME

Kleine Palestijnse dorpen verspreid door Area C beschikken in de regel niet over een publieke waterinfrastructuur, tenzij deze al bestond vóórdat Israël de Westelijke Jordaanoever in 1967 bezette. Na 1967 werd het vergunningensysteem geïntroduceerd dat nieuwe bouwwerken beheerst. Dit geldt ook voor een van de belangrijkste bronnen van water in de Palestijnse dorpen in Area C: ondergrondse regenwaterreservoirs. Regenwater dat van de huisdaken (als er permanente gebouwen staan) of van andere oppervlakken afstroomt, wordt opgevangen in reservoirs. Het water wordt via kleinschalige distributiesystemen geleverd aan huizen en tijdelijke onderkomens, zoals tenten en schuren. Elke verbetering van het bestaande systeem en elk nieuw gegraven reservoir wordt door het Israëlische civiele bestuur beschouwd als 'bouwen' en vereist een bouwvergunning, die bijna nooit wordt verstrekt. Gebeurt dat zonder vergunning, dan wordt het nieuwe of bestaande reservoir in de regel platgewalst.

Comet-ME biedt een alternatieve waterinfrastructuur aan Palestijnse dorpen in de heuvels ten zuiden van Hebron, met bovengrondse regenwatertanks, filters, elektrische pompen en een leidingnet dat het water tot in de huizen brengt. De organisatie biedt ook elektriciteit door middel van kleinschalige windmolens en zonnepanelen met accu's en een elektriciteitsnet tot aan de huizen. De watertanks, windmolens en zonnepanelen worden in of nabij het dorp opgezet. Alle Comet-ME water- en elektriciteitsinstallaties beantwoorden aan het principe van duurzame energie.



De Israëlische autoriteiten beschouwen watertanks, zonnepanelen en windmolens als 'bouwzels' en verlenen er geen bouwvergunningen voor. Deze installaties worden dan ook regelmatig met sloop bedreigd als ze zonder vergunning zijn opgezet. Dit geldt ook voor installaties die door internationale donoren gefinancierd zijn, waaronder het Nederlandse Ministerie van Buitenlandse Zaken.

CONCLUSIES: SCHENDING VAN HET RECHT VAN DE PALESTIJNEN OM HUN NATUURLIJKE RIJKDOMMEN TE GEBRUIKEN EN TE ONTWIKKELEN

De belangrijkste obstakels voor de duurzame ontwikkeling en het beheer van water en grond als essentiële natuurlijke bronnen in Area C en de Westelijke Jordaanoever zijn:

- De Israëlische autoriteiten beheersen alle belangrijke watervoorraden op de Westelijke Jordaanoever en in Area

C en zij beslissen over het toewijzen van water, zowel aan de Palestijnse bevolking als aan de Israëlische kolonisten. Dit gebeurt op een onrechtvaardige en uitbuitende manier, waarbij de Palestijnen het fundamentele recht op voldoende drinkwater, water voor huishoudelijk gebruik en voor de landbouw wordt ontzegd;

- Israël belemmert de ontwikkeling van elke waterinfrastructuur in Area C, of het nu om drinkwater-, irrigatiewater- of sanitaire voorzieningen gaat, of het beheer van afvalwater; het Israëlische civiele bestuur belemmert investeringen

door internationale donoren en NGO's in een elementaire waterinfrastructuur in Area C, verstrekt nauwelijks vergunningen en dreigt met de sloop van infrastructuur gebouwd met donorgeld, of sloopt die;

- Israël past verschillende regels toe op Palestijnen en Israëlische kolonisten als het gaat om het recht op de exploitatie van water en grond, met name irrigatie- en drinkwatervoorziening, riolering, vergunningen voor het ontwikkelen van landbouwgrond en weilanden; deze rechten worden de Palestijnen ontzegd en de Israëlische kolonisten toegekend;
- Israël exploiteert steengroeven, mineralen en natuurgebieden in Area C, terwijl de Palestijnen het gebruik en de ontwikkeling van deze middelen ontzegt.

Het feit dat de Palestijnen niet over hun eigen watervoorraden beschikken, samen met de beperkingen op vrij verkeer en de daaruit voortvloeiende beperkte toegang tot de landbouwgrond hebben tot een algehele stagnatie van de economie van de Westelijke Jordaanoever geleid. Dat heeft gevolgen voor de ontwikkeling van de particuliere sector, met als resultaat lage inkomsten en hoge werkloosheid onder een goed opgeleide beroepsbevolking. De beperkte toegang tot water en grond heeft de landbouwproductie aanzienlijke verzwakt, met gevolgen voor de voedselzekerheid van de Palestijnen:

- De Palestijnse productie van landbouwproducten is onvoldoende om aan de vraag te voldoen en de mensen zijn afhankelijk geworden van (soms gesubsidieerde) geïmporteerde levensmiddelen;
- De eigen producten krijgen steeds moeilijker toegang tot de markt;
- Om de kost te verdienen zien Palestijnse arbeiders zich gedwongen in Israël of de Israëlische nederzettingen te werken, onder zeer uitbuitende arbeidsomstandigheden.

Israël maakt zich schuldig aan overexploitatie van natuurlijke rijkdommen in Area C en de Westelijke Jordaanoever:

- Enkele tientallen grote bouwmaterialengroeven in Area C worden uitgebuit door Israëlische en buitenlandse bedrijven, met vergunningen van het Israëlische civiele bestuur. Sinds 2012 worden slechts negen Palestijnse groeves legaal geëxploiteerd door Palestijnse bedrijven, die naar 60 landen exporteren;
- Alleen Israëlische en Jordaanse bedrijven exploiteren en exporteren mineralen uit het Dode-Zeegebied;
- Bijna alle natuurgebieden in Area C worden door Israël geëxploiteerd;

- Door overextractie van grondwater uit diepe putten, onttrekt Israël 1,8 keer zijn aandeel zoals dat in de Oslo-akkoorden is overeengekomen;
- Israël geeft de Palestijnen geen toegang tot oppervlaktewater in de Jordaanvallei en verleent geen vergunningen voor het ontwikkelen van irrigatieprojecten door de Palestijnen op de Westelijke Jordaanoever;
- Israëlische overexploitatie van natuurlijke bronnen in Area C (water, mineralen, groeven) alsook de beperkingen op het ontwikkelen van infrastructuur voor het behandelen van afvalwater, hebben ernstige gevolgen voor het milieu, die op hun beurt de kwaliteit van het water in de regio beïnvloeden.

Er is een grote vraag naar investeringen in basisinfrastructuur voor drinkwater en sanitaire voorzieningen in Area C. 34% van het geleverde drinkwater wordt niet gefactureerd en slechts 50% van de waterrekeningen wordt daadwerkelijk betaald. Dat zijn behoorlijk hoge cijfers.

Toegang hebben tot water en grond is onmiskenbaar van cruciaal belang voor de ontwikkeling van de agrarische sector waar dan ook ter wereld, en al helemaal in gebieden waar deze sector een belangrijke rol speelt in de algemene economische ontwikkeling en het levensonderhoud van de mensen. In Area C vormt de landbouw een belangrijke bron van bestaansmiddelen en een belangrijk onderdeel van voedselzekerheid. Deze sector kan potentieel ook enorm bijdragen tot het BNP en de werkgelegenheid op de Westelijke Jordaanoever. Zonder toegang tot water en grond staan de gezondheid, voedselzekerheid, *human security* en het levensonderhoud van de gehele Palestijnse gemeenschap onder directe bedreiging.

Israëlische beheersing en exploitatie van de watervoorraden op de Westelijke Jordaanoever, de beperking van de toegang tot landbouwgrond en weilanden, samen met de fragmentatie van het gebied door middel van barrières en nederzettingen, het geweld van de kolonisten en de beperking van vrij verkeer vormen bij elkaar een complex stelsel van belemmeringen van het duurzaam levensonderhoud en de *human security* van de Palestijnse bevolking van Area C. Veel van de praktijken waarmee Israël het recht van de Palestijnen op hun natuurlijke rijkdommen en op een autonome economische ontwikkeling schendt, zijn in strijd met de Oslo-akkoorden, alsook met het internationaal recht, waarin het de bezetter verboden wordt de natuurlijke rijkdommen van het bezette land te exploiteren.

4 BOUW- EN SLOOPBELEID EN -PRAKTIJKEN IN AREA C

In dit hoofdstuk wordt gereflecteerd op specifieke beleidsmaatregelen die de bouw- en slooppraktijken in Area C reguleren, met bijzondere aandacht voor:

- a. bouwvergunningen voor, en de sloop van Palestijns eigendom dat al dan niet door donoren is gefinancierd;
- b. het steunen van de bouw, uitbreiding en verduurzaming van Israëliische nederzettingen;
- c. het gebruik van landelijke en stedelijke ruimtelijke ordening om de omvang van Palestijnse gebieden terug te dringen;
- d. het gebruik van archeologie om de Palestijnse aanwezigheid fysiek en symbolisch terug te dringen.

BOUWVERGUNNINGEN VOOR EN SLOOP VAN PALESTIJNSE EN DOOR DONOREN GEFINANCIERDE VOORZIENINGEN: WATER- EN ELEKTRICITEITSINFRASTRUCTUUR

De staat Israël verplicht Palestijnen in Area C, alsook nationale en internationale NGO's die er werken, om een bouwvergunning aan te vragen voor elk soort werk aan nieuwe of bestaande constructies, inclusief woningen, zakelijke en agrarische gebouwen, energie- en waterinfrastructuur, wegen, scholen en ziekenhuizen. Bouwen zonder vergunning leidt meestal tot (dreiging met) sloop; tegelijkertijd worden deze vergunningen in de regel niet verleend.

Volgens de Israëliische NGO B'Tselem zijn er tussen 2002 en 2010 maar 176 bouwvergunningen verleend aan Palestijnse burgers (B'Tselem, 2013). Sindsdien is het aantal afgenomen. Volgens gedocumenteerde gegevens van de Israëliische NGO Bimkom hebben de Palestijnen in Area C in de jaren 2010, 2011 en 2012 respectievelijk 444, 395 en 284 vergunningen aangevraagd, waarvan 7, 16 en 7 zijn toegekend. Ter vergelijking: tussen 1988 en 2015 hebben de Israëliische autoriteiten rond de 14.500 sloopbevelen voor Palestijnse bouwsels in Area C uitgevaardigd (in 2013 was dat aantal zo'n 12.500). Daarvan zijn intussen ongeveer 3000 (2500 in 2013) uitgevoerd en 11.500 moeten nog uitgevoerd worden (Bimkom, 2013).

Minder bekend in publieke en politieke kringen is echter het feit dat ontwikkelingsprojecten gesponsord door internationale fondsen eveneens het gevaar lopen gesloopt te worden. Onlangs werd het Nederlandse parlement door een vraag van kamerlid van Bommel aan Minister Koenders geattendeerd op deze praktijken (Koenders, 2016). Volgens het VN-Bureau voor Humanitaire Aangelegenheden (OCHA) past Israël deze praktijken – van sloop of dreigen met sloop – sinds 2012 steeds vaker toe op gebouwen en installaties die door internationale donorfondsen voor de Palestijnse gemeenschap op de Westelijke Jordaanoever en in Area C worden opgezet in het kader van ontwikkelingshulp:

JAAR	2012	2013	2014	2015
Gesloopt:	79	90	118	86*
* (Januari – augustus)				
Sloopbevel of bevel om het werk stop te zetten:				
	72	104	105	127**
** (januari – juli)				

Beknopte gegevens van de standaardpresentatie van het VN-OCHA: overzicht van de humanitaire situatie in de bezette gebieden (UN OCHA, 2016)

De cijfers van OCHA zijn niet uitgesplitst naar het soort project of naar donor, maar het bezoek van het Expert Team naar het gebied van Zuid-Hebron bood een inzicht in de sloop van de water- en elektriciteitsinfrastructuur die door de Israëliisch-Palestijnse NGO Comet-ME (zie vorig hoofdstuk) is aangelegd. Het project werd financieel ondersteund door het Partnerschap voor Vrede-programma van de EU, het Nederlandse Ministerie van Buitenlandse Zaken, de Bondsrepubliek Duitsland, Zwitserse, Zweedse en Ierse hulporganisaties en een aantal andere nationale en particuliere donateurs. Volgens de vertegenwoordiger van Comet-ME, krijgen te weinig ontwikkelingsprojecten van internationale donoren 'vergunningen van de Israëliische autoriteiten, dus werken ze zonder [vergunning]. Daarom worden ze constant bedreigd met sloop.'

Ook vertelde ze dat veel NGO's tegenwoordig 10% van hun budget reserveren voor de (groeïende) juridische kosten die verbonden zijn aan rechtszaken tegen sloopbevelen.

Comet-ME jaarbudget 2014:	1.548.858	euro
Bruto inkomsten 2014:	2.418.772	euro
Buitenlandse donaties (van de bruto inkomsten), 2014:	2.387.452	euro
juridische kosten, 2014:	124.243	euro
juridische kosten, 2013:	89.728	euro
juridische kosten, 2012:	78.575	euro

Juridische kosten Comet-ME; bron: (Comet-ME, 2015)

Sinds 2012 hebben 16 van de 20 water- en elektriciteitssystemen die door Comet-ME in Zuid-Hebron, in Area C, zijn gebouwd een sloopbevel ontvangen; één daarvan ligt momenteel in hoger beroep bij het Israëliësch Hoogerechtshof ¹⁵ (Comet-ME, 2015).

¹⁵ Infrastructuur van Comet-ME wordt soms ook vernield door 'onbekende aanvallers' waarvan Comet-ME vermoedt dat het kolonisten zijn (Comet-ME, 2014).

Toegang tot elektriciteit en schoon drinkwater heeft een enorme invloed op het dagelijks leven, de gezondheid en het welzijn van de gemeenschap, alsook op de mogelijkheden voor een duurzaam levensonderhoud. Daarom investeren sommige Europese en andere internationale donoren, waaronder Nederland, in NGO's die aan water- en elektriciteitsinfrastructuur werken. De (bedreiging met) sloop van deze projecten betekent dat hun vermogen om daadwerkelijk bij te dragen tot de verbetering van Palestijns leven en levensonderhoud aanzienlijk kleiner, soms zelfs nihil wordt. Hierbij gaat het vooral om de voordelen van water en elektriciteit voor de volksgezondheid – met name de gezondheid van kinderen – en voor het huishoudelijk werk van de vrouwen (bijvoorbeeld door het introduceren van wasmachines en boterkarnen). Water en elektriciteit zijn ook onmisbaar voor de veiligheid van de gemeenschap. Het ontbreken van water en elektriciteit, het geweld dat gepaard gaat met de sloop van bestaande voorzieningen en de voortdurende dreiging van gewelddadige vernieling leiden tot persoonlijke en materiële onzekerheid en ondermijnen de kansen van gemeenschappen in bepaalde gebieden op een duurzaam bestaan, zelfs wanneer de grond waarop de gemeenschap leeft particulier Palestijns eigendom is.



'South Hebron hills': voorzieningen bedreigd met vernieling (foto: Galit Saporta)

Volgens het internationaal recht hoort Israël als bezetter de nodige diensten te verlenen aan de bezette bevolking. In plaats daarvan wordt in Area A een groot deel van de essentiële diensten, zoals water en elektriciteit, geleverd door NGO's die door internationale donoren worden gesponsord. Enorme internationale investeringen in deze voorzieningen worden verspild doordat ze door de Israëlische autoriteiten vernield worden, of met vernieling worden bedreigd.

Begin 2016 werden in een driedaagse sloopactie van de Israëlische autoriteiten in de Jordaanvallei 59 mensen, onder wie 28 minderjarigen, dakloos (B'Tselem, 2016). Veel van de vernielde installaties waren door de EU gefinancierd. Dergelijke slooppraktijken vormen geen uitzondering en de EU vaardigt vaak verklaringen uit waarin zij te kennen geeft 'diep bezorgd' te zijn over de sloop en onteigening van Palestijns en NGO-eigendom (EU Press Office, 2016).

HET STEUNEN VAN DE BOUW, UITBREIDING EN BEHOUD VAN ISRAËLISCHE NEDERZETTINGEN

De bouw, uitbreiding en het behoud van Israëlische nederzettingen in Area C worden door de Israëlische staat op verschillende wijzen bewerkstelligd. De wet, alsook technische en economische ondersteuning, spelen hierbij een dominante rol.

Zoals reeds vermeld zijn alle Israëlische nederzettingen in Area C volgens internationaal recht illegaal, maar Israël zelf onderscheidt twee soorten nederzettingen: de zogenaamde 'illegale buitenposten' en de gevestigde nederzettingen die volgens de Israëlische wet legaal zijn. De 'illegale buitenposten' zijn gebouwd op 'staatsgrond', in 'natuurgebieden' en 'schietzones', alsook op particuliere Palestijnse grond, waartoe de rechtmatige eigenaar desalniettemin geen fysieke toegang heeft. Volgens B'Tselem, zijn er tussen 2000 en 2010 'minstens 15.000 woningen in [Israëlische] nederzettingen gebouwd... met of zonder vergunning.' (B'Tselem, 2013).

Van een vertegenwoordiger van de Israëlische NGO Yesh Din kreeg het Expert Team te horen dat de Israëlische staat de bouw van 'illegale buitenposten' regelmatig met terugwerkende kracht goedkeurt. Op deze manier worden de buitenposten legale nederzettingen volgens de Israëlische wet en kunnen ze overheidssubsidies aanvragen, waarmee goedkope permanente woningen kunnen worden gebouwd, permanente water- en elektriciteitsvoorzieningen voor huishoudelijk en agrarisch gebruik aangelegd, alsook wegen en openbaar vervoer die de nederzettingen met elkaar en met Israëlische steden in Israël verbinden. Ook begrepen we van Yesh Din dat de Israëlische staat de nederzettingen en 'illegale buitenposten' de hand boven het hoofd houdt door ze niet te straffen voor de vele vormen van toeëigening van particuliere Palestijnse grond, zoals: de Palestijnen de toegang tot hun grond blokkeren, geweld gebruiken tegen Palestijnen die op hun land proberen te komen, bouwen op Palestijnse grond en Palestijnse grond verbouwen. Het blokkeren van de toegang van Palestijnen tot hun grond betekent dat sommige agrarische gebieden niet verbouwd kunnen worden, wat potentieel rampzalige gevolgen heeft voor Palestijns grondbezit. In het rapport 'Under the Guise of Legality' (Onder het mom van legaliteit) laat B'Tselem zien dat Israël een aantal nieuwe wetten, wetsinterpretaties en nieuwe juridische praktijken heeft toegepast die de onteigening van grote stukken particuliere en gemeenschappelijk Palestijnse grond door Israël legaliseren. Als een stuk grond bijvoorbeeld niet continu wordt gecultiveerd, wordt het tot 'staatsgrond' verklaard (B'Tselem, 2016). Tegelijkertijd worden er verschillende (gewelddadige en andere) middelen gebruikt om te voorkomen dat Palestijnen op hun land komen en die cultiveren.

Technische en economische steun, discriminerende wetten, discriminerende herinterpretatie van bestaande wetten en discriminerende juridische praktijken worden samen ingezet om de bouw, uitbreiding en verduurzaming van de Israëlische nederzettingen in Area C te ondersteunen. Als gevolg hiervan wordt de Palestijnen, individueel en collectief, grondbezit ontzegd, worden hun persoonlijke en materiële veiligheid geschonden en hun leven en levensonderhoud bedreigd.

DOORBOUWEN AAN DE AFSCHIEDINGSMUUR - BEIT JALA

Naast het steunen van de bouw en uitbreiding van Israëlische nederzettingen in Area C, gaat Israël door met de bouw van de muur. Beit Jala - een stad die aan Bethlehem grenst en omgeven is door een aantal Israëlische nederzettingen, heeft momenteel te maken met Israëlisch grondwerk voor de verlenging van de muur rond Bethlehem. De stad ligt te midden van olijf- en wijngaarden die eigendom zijn van stadsbewoners en van de twee kloosters van Cremisan (een voor monniken en een voor nonnen). De nieuwe muur zal dwars door de olijfboomgaarden lopen, waardoor er maar een klein deel, dat direct aan de stad grenst, bereikbaar zal blijven; de rest zal aan de andere kant van de muur komen te liggen. Beide kloosters en de wijngaarden zullen onbereikbaar zijn voor de bewoners van Beit Jala. Olijfolie en wijn zijn de belangrijkste producten van het gebied en zonder toegang tot hun grond zouden de bevolking van de stad en het mannenklooster beroofd worden van hun belangrijkste bron van inkomsten. In het nonnenklooster is een katholieke school gevestigd waar een groot aantal kinderen uit Beit Jala en de omgeving op zitten. De muur zal dan ook een einde maken aan een belangrijke kans op onderwijs voor de kinderen en een bron van inkomsten voor de het nonnenklooster.

De bewoners van de stad, verenigd in de actiegroep 'Stop the Wall', zijn in 2006 een juridische strijd begonnen tegen de muur. In 2010 sloten de nonnen van het klooster zich daarbij aan. In eerste instantie werd de bouw van de muur stopgezet en het traject enigszins gewijzigd, maar vervolgens mocht het werk worden hervat, en wel in strijd met de uitspraken van het Israëlische Hoogerechtshof (B'Tselem, 2016) (Global Research, 2015).

Het Expert Team werd tijdens het bezoek aan Beit Jala door Israëlische veiligheidstroepen staande gehouden (ondanks het feit dat de stad in Area B ligt, dus onder het gezag van de Palestijns administratie valt) en kreeg geen toestemming om op de straat te lopen die naar het bouwterrein leidt.

HET GEBRUIK VAN LANDELIJKE EN STEDELIJKE RUIMTELIJKE ORDENING OM DE OMVANG VAN PALESTIJNSE GEBIEDEN TERUG TE DRINGEN.

De Israëlische staat is als bezetter de uiteindelijke beslisser als het gaat om de ruimtelijke ordening in Area C. Een vertegenwoordiger van Bimkom gelooft dat Israël 'ruimtelijke ordening gebruikt als discriminatoir instrument' tegen de Palestijnse bevolking van Area C om de 'stille transfer' van de Palestijnen uit Area C teweeg te brengen door ze het leven onhoudbaar te maken.

De ruimtelijke ordening in Area C valt onder de wet voor ruimtelijke ordening van 1971 (Militaire Order 418), waarin een stelsel van afzonderlijke instellingen voor Israëlische kolonisten en Palestijnen in het leven is geroepen. De kolonisten hebben lokale comités en speciale bouwcommissies die bevoegd zijn om bouwvergunningen te verstrekken en waarin zij volledig vertegenwoordigd zijn. De Palestijnen daarentegen hebben geen bouwcommissies en ze zijn ook niet vertegenwoordigd in het ruimtelijke-ordeningsstelsel

dat onder controle van Israël en de kolonisten staat; in plaats daarvan moeten ze bij het Israëlische civiele bestuur bouwvergunningen aanvragen. Bovendien moet de ruimtelijke ordening in Area C voldoen aan speciale kaderplannen, die volgens Bimkom een 'uitvinding van het civiele bestuur' zijn en niet eens te vinden zijn in de genoemde wet op de ruimtelijke ordening. Het gebied dat aan de Palestijnse gemeenschappen is toegewezen bedraagt 0,5%, van de grond die onder het speciale kaderplan valt, terwijl aan de Joodse nederzettingen 26% van het gebied is toegewezen. In de documentatie van Bimkom worden enkele voorbeelden gegeven van de gevolgen van het Israëlische ruimtelijke-ordeningsbeleid in Area C voor een aantal Palestijnse gemeenschappen die door Bimkom geholpen wordt met hun ruimtelijke ordening.

Voorbeeld 1: Sommige Israëlische nederzettingen hebben grote stukken particuliere Palestijnse grond ingelijfd, waarbij de eigenaar de toegang tot zijn grond is versperd (Geva Binyamin; Beitar Illi'it, Sansana, Eli);



Enclaves van particuliere Palestijnse grond in de Israëlische nederzetting Geva Binyamin.

****Voorbeeld 2:** Het Israëlische ruimtelijke plan voor Umm ar-Rihan sluit grote delen van het bestaande Palestijns dorp buiten, met daarin woonhuizen, een school, landbouwgrond van dorpsbewoners en de toegang tot de hoofdweg. Het bos buiten het dorp werd verklaard tot 'natuurgebied' en ontoegankelijk voor Palestijnen. Soortgelijke situaties bestaan in Al Funduq, Beit Ijza en Zif.



Het dorp Umm ar-Rihan: speciaal kaderplan nr. 1170/08 – 5.6 Hectaren

Ruimtelijke ordening bepaalt de grootte van een woonwijk en zijn omgeving, schetst de vorm van het interne en externe grondgebied, geeft de bewoners wel of geen toegang tot de natuurlijke bronnen in de omgeving, zoals water en grond, wijst industriële gebieden en natuurgebieden aan, regelt de mobiliteit van de mensen en de bereikbaarheid van onderwijsinstellingen, gezondheidszorgvoorzieningen, administratieve en andere diensten. Ruimtelijke ordening speelt daarom een cruciale rol in het bepalen van de mogelijkheden voor sociaal-economische ontwikkeling, persoonlijke en materiële veiligheid en het algemene welzijn van de gemeenschap. Israël's beleid en praktijken op het gebied van ruimtelijke ordening discrimineren de Palestijnse gemeenschappen systematisch; dat gebeurt door onteigening en beperkingen die de demografische, economische en maatschappelijke groei- en ontwikkelingsmogelijkheden van deze gemeenschappen direct beïnvloeden.

HET GEBRUIK VAN ARCHEOLOGIE OM DE PALESTIJNSE AANWEZIGHEID FYSIEK EN SYMBOLISCH TERUG TE DRINGEN.

Volgens de Israëlische NGO Emek Shaveh is archeologisch onderzoek een van de instrumenten die Israël gebruikt om de fysieke en symbolische Palestijnse aanwezigheid op de Westelijke Jordaanoever en in Oost-Jeruzalem uit te wissen. Het Expert Team heeft kennisgenomen van twee gevallen waarin archeologische opgravingen gebruikt waren om het verdrijven van een Palestijnse gemeenschap te rechtvaardigen.

Na de Arabisch-Israëlische Oorlog van 1948, werd Jeruzalem verdeeld in oostelijk en een westelijk deel. West-Jeruzalem, waar de meerderheid van de bevolking Joods was, grensde aan Israël; Oost-Jeruzalem, waar de meerderheid van de bevolking Palestijns was, grensde aan de Westelijke Jordaanoever. De Oude Stad, met alle belangrijke religieuze en historische monumenten, maakte deel uit van Oost-Jeruzalem. Israël maakte evenwel aanspraak op de onverdeelde stad als Israëlische hoofdstad, en heeft Oost-Jeruzalem na de oorlog van 1967 dan ook geannexeerd (de annexatie is niet erkend door de VN). Sindsdien heeft de Palestijnse bevolking van Oost-Jeruzalem te lijden onder voortdurende intimidatie, huisuitzettingen en dreiging met uitzetting door de Israëlische autoriteiten. Naast direct geweld, gebruiken de Israëlische autoriteiten ook de archeologie tegen de Palestijnen, en dan niet alleen om het

aantal Palestijnen in Oost-Jeruzalem te verminderen, maar ook om op symbolische wijze te ontkennen dat de Palestijnen er thuishoren. De archeologie wordt gebruikt om te 'bewijzen' dat de hele stad altijd bevolkt is geweest door Joden. Om dit argument te staven zijn er 'archeologische opgravingen' gedaan in Palestijnse wijken. Een van deze wijken is Silwan. De Israëlische autoriteiten beweren dat Israëlische archeologen resten van de oude bijbelse 'City of David' in Silwan hebben gevonden. De vindplaats wordt momenteel ontwikkeld tot themapark en toeristische bestemming, terwijl de Palestijnen in Silwan voortdurend te maken krijgen met de sloop van huizen, uitzettingen en een avondklok. De lopende en toekomstige archeologische en milieuprojecten die de Israëlische autoriteiten in het gebied opzetten gaan gepaard met de oprichting en uitbreiding van een Israëlische nederzetting midden in Silwan (Civic Coalition for Palestinian Rights in Jerusalem, 2014).

De vertegenwoordiger van Emek Shaveh was van mening dat zowel Israëli's als Palestijnen recht hebben op hun culturele erfgoed, maar benadrukte tegelijk dat erfgoed in een stad als Jeruzalem 'de hele mensheid toebehoort en niet alleen individuele groepen mensen'. Ook merkte hij op dat archeologie door de Israëlische regering gebruikt wordt om haar beleid, dat gericht is op het versterken van het joodse karakter van de stad, en haar territoriale claims te legitimeren: 'De archeologie wordt gebruikt om te bewijzen dat de Israëlische immigrantensamenleving helemaal geen immigrantensamenleving is, maar een volk dat in dit land thuishoort.'

Een ander voorbeeld komt uit de heuvels van Hebron. Het Palestijnse dorp Susya is verklaard tot Israëlisch 'nationaal erfgoed'. Hierop volgden archeologische opgravingen op Palestijnse grond, intimidatie, gedwongen uitzettingen en de dreiging het dorp te slopen (Rabbis for Human Rights). De archeologische vindplaats - met kantoren gebouwd van hard materiaal - is zichtbaar aan de andere kant van de weg maar verboden terrein voor de Palestijnse dorpsbewoners. Terwijl zij geen permanente watervoorziening noch elektriciteitsinfrastructuur hebben, terwijl hun tijdelijke verblijven (tenten voor de mensen en schuurtjes voor de dieren) en waterreservoirs regelmatig door het Israëlische leger worden vernield en hun bezittingen onteigend, hebben de archeologische vindplaats en de naburige Israëlische nederzettingen die intussen zijn

gebouwd beide voorzieningen wel¹⁶. Onder de gebouwen en voorzieningen die vernield zijn, waren er ook die door Europese fondsen gebouwd en geschonken waren.

Afgezien daarvan is het dorp Susiya ook een oud Palestijns dorp van herders die ondergrondse huizen bewonen, met een eigen levensstijl, cultuur en traditie, die nu door de Israëlische autoriteiten ontkend en vernietigd worden. Een dergelijke vernietiging van Palestijns cultureel erfgoed 'met discriminerende intentie', aldus de speciale rapporteur van de VN inzake culturele rechten Karima Bennouna (februari 2016, UN ref: A / HRC / 31/59; artikel 64) 'kan vervolgd worden als een misdaad tegen de menselijkheid, en de opzettelijke vernieling van culturele en religieuze bezittingen en symbolen kan ook beschouwd worden als bewijs van de intentie om een groep te vernietigen zoals bedoeld in het Verdrag inzake de voorkoming en bestraffing van genocide' (zie a / HRC / 17/38 en Corr.1, par. 15) (UN Special Rapporteur on Cultural Rights, 2016).

16 Zie ook Yesh Din rechtszaak tegen het politieke gebruik van de archeologische vindplaats Tel Shiloh (Yesh Din, 2015)

Het verklaren van Palestijnse grond en huizen in Area C tot Israëlische archeologische vindplaatsen en joods 'nationaal erfgoed' heeft directe gevolgen voor de veiligheid van Palestijnse gemeenschappen en hun kans op economische ontwikkeling, omdat de onteigening van grond, de uitzetting en gedwongen overplaatsing van mensen en het vernielen van bezittingen de kans op broodwinning ondermijnen en een verwoestende invloed hebben op de persoonlijke en materiële veiligheid. Tegelijkertijd vormen de fysieke en symbolische vernietiging en ontkenning van de historische aanwezigheid en het cultureel erfgoed van de Palestijnen een ernstige schending van internationale wetten en verdragen.

CONCLUSIES: DISCRIMINERENDE BOUW- EN SLOOPBELEID EN -PRAKTIJKEN

Israëls beleid en praktijken op het gebied van bouwen en slopen zoals hierboven uiteengezet, zijn met elkaar verbonden en hebben dan ook zeer specifieke gevolgen voor de Palestijnen en hun kansen op een veilig en duurzaam levensonderhoud.

Bypass road en bouw van de muur in Beit Jala. (foto: Ghada Zeidan)



De sloop van Palestijnse water- en elektriciteitsinfrastructuur en de ontzegging van bouwvergunningen, het steunen van de bouw, uitbreiding en het behoud van Israëlische nederzettingen, het blokkeren van fysieke toegang van Palestijnen tot hun grond en de onteigening van die grond, samen met wetten, beleid en praktijken die deze praktijken legaliseren en legitimeren, maken duurzame landbouwproductie en veehouderij – de voornaamste bron van inkomsten voor de Palestijnen in Area C – onmogelijk en vormen een bedreiging voor de persoonlijke en materiële veiligheid van individuen en gemeenschappen, alsook voor hun fysieke en symbolische aanwezigheid in het land dat hun ook volgens internationale wettelijke normen rechtmatige eigendom is.

De juridische en administratieve beleidsmaatregelen en wetsbepalingen die de bouw- en slooppraktijken in Area C bepalen, wijzen het volgende uit:

- Bouwvergunningen worden door de Israëlische autoriteiten (het civiele bestuur) systematisch ontzegd aan Palestijnen en donoren, zelfs als het gaat om het voorzien in essentiële behoeften en rechten (zoals water- en energie-infrastructuur en onderkomens), om voorziening voor collectief gebruik (zoals scholen en ziekenhuizen) en voorzieningen die nodig zijn voor de economische ontwikkeling (zoals zakelijke en agrarische gebouwen);
- Er is sprake van systematische patronen van daadwerkelijke vernieling en dreiging met vernieling door de Israëlische autoriteiten van individueel en gemeenschappelijk/collectief Palestijns eigendom en voorzieningen die door donoren zijn gefinancierd, waaronder voorzieningen die te maken hebben met de realisatie van fundamentele mensenrechten zoals toegang tot water, energie, onderkomens, scholen, ziekenhuizen, bedrijfs- en agrarische gebouwen;
- De staat Israël ondersteunt stelselmatig de bouw en uitbreiding van Israëlische nederzettingen door middel van gerechtelijke bescherming, bouwvergunningen, economische en technische ondersteuning van water-, energie-, wegen- en transportinfrastructuur alsook goedkope woningen;
- Het continu bijbouwen aan de afscheidingsmuur gaat gepaard met de onteigening van Palestijnse grond en watervoorraden, met desastreuze gevolgen voor de kansen op economische activiteit (vooral landbouw) in de Palestijnse gemeenschappen;
- Geweld van Israëlische kolonisten tegen Palestijnen en hun bezittingen – waaronder ook direct fysiek geweld, ontzegging van de toegang tot hulpbronnen en toeëigening van land en water – blijft systematisch ongestraft.

Een ingewikkeld stelsel van juridische, (quasi)wetenschappelijke, administratieve en historische stellingen, regels, beleid en praktijken resulteert in de fysieke en symbolische eliminatie van de Palestijnse aanwezigheid in Area C:

- Ruimtelijke ordening wordt systematisch gebruikt om het Palestijnse grondgebied terug te dringen en de Palestijnse middelen van bestaan te onderdrukken/verzwakken door de ruimtelijke beperking van Palestijnse dorpen en steden, waardoor de Palestijnen de toegang wordt ontzegd tot onderwijs en gezondheidszorg, wegen en essentiële natuurlijke bronnen zoals water en grond;
- De Palestijnse bevolking wordt onder dwang overgeplaatst en uitgezet uit gebieden die aangeduid worden als 'staatsgrond', 'natuurgebied', 'militaire zone', Israëlische 'archeologische vindplaats' en joods 'nationaal erfgoed';
- De ontkenning en vernietiging van Palestijns historisch en cultureel erfgoed gaat gepaard met het systematisch gebruik van academische, wetenschappelijke en professionele expertise – zoals archeologie – om de Israëlische aanwezigheid op de Westelijke Jordaanoever te onderbouwen.

Deze juridische, administratieve en (quasi)wetenschappelijke stellingen, beleidsmaatregelen en praktijken vormen een systematisch, consistent en alomvattend patroon van discriminatie van Palestijnen in Area C. Op zichzelf, alsook in combinatie met andere praktijken die in dit rapport zijn genoemd, hebben deze patronen de persoonlijke en materiële onzekerheid van de Palestijnen in Area C drastisch vergroot en de mogelijkheden ondermijnd om zelfs in de meest elementaire behoeften van de Palestijnse gemeenschappen te voorzien, en al helemaal om duurzame middelen van bestaan of een duurzame economische ontwikkeling tot stand te brengen.

5 CONCLUSIES

BIJ HET VOORLEGGEN VAN ZIJN TWEE HOOFDCONCLUSIES WENST HET EXPERT TEAM EROP TE WIJZEN DAT DE TIJD DRINGT.

- A. De systematische, institutionele onderdrukking en discriminatie van de Palestijnen in Area C is sinds het ondertekenen van de Oslo-akkoorden exponentieel toegenomen, terwijl de *human security* en het uitzicht op groei en economische ontwikkeling in Area C dramatisch achteruit zijn gegaan. Dit proces verloopt bovendien sneller en gaat dieper dan algemeen wordt erkend.**
- B. Het team is er stellig van overtuigd dat dergelijke omstandigheden zelfs op de korte termijn onhoudbaar zijn, en dat ze een serieuze en immanente bedreiging vormen voor elke mogelijkheid voor een rechtvaardige oplossing voor het conflict.**

De erosie van de fundamentele vrijheden en rechten van de Palestijnen is vooral zichtbaar in de manier waarop de drie lagen van de bezetting – zowel elk apart als cumulatief – de verschillende aspecten van het dagelijks leven van de Palestijnen beïnvloeden. Dit geldt o.a. voor het discriminerende rechtstelsel, waaronder Israël en de Israëlische

kolonisten worden voorgetrokken, voor de toenemende beperking van het vrij verkeer, de onteigening en over-exploitatie van Palestijnse natuurlijke bronnen, zoals water en grond, de slooppraktijken, het vergunningenstelsel dat zelfs voor het aanleggen van de meest elementaire infrastructuur geldt alsook het regelmatig gebruik van zware



Zicht op Gilo nederzetting. (foto: Ghada Zeidan)

wapens om demonstraties uiteen te drijven en zelfs de meest geweldloze protestacties te onderdrukken, vaak met fatale gevolgen. Infrastructuur, publieke en particuliere investeringen en natuurlijke bronnen, zoals water en grond, worden zo goed als uitsluitend ten behoeve van Israël en de Israëlische kolonisten gebruikt.

Als gevolg hiervan kampt de Palestijnse landbouw met een sterk afnemende productiviteit, terwijl de Palestijnse economie als geheel te kampen heeft met ontoereikende infrastructuur, steeds minder toegang tot natuurlijke bronnen, weinig tot geen industriële en marktontwikkeling en afnemende kansen op productieve arbeid en waardevol werk. Dit betekent dat alle kansen op economische groei en duurzame ontwikkeling ernstig ondermijnd worden en dat de Palestijnse gemeenschap niet verder komt dan de strijd om te overleven.

Deze gevolgen van de Israëlische militaire bezetting met zijn verschillende vormen van overheersing beïnvloeden bovendien het dagelijks leven van de Palestijnen en creëren een omgeving van extreme onveiligheid en weinig hoop voor de toekomst van de Palestijnen als bezet volk. Ontwikkelingshulp en projecten die door internationale donoren worden gesteund, helpen de Palestijnse gemeenschap te overleven door de acute nood enigszins te verlichten, maar ze dragen onder deze omstandigheden niet bij, sterker nog: ze kunnen onder deze omstandigheden niet bijdragen tot de human security en de duurzame ontwikkeling in Area C.

MET HET OOG DAAROP WENST HET TEAM OP DE VOLGENDE CRUCIALE AANDACHTSPUNTEN TE WIJZEN:

1. Er geldt in Area C een tweeledig rechtstelsel, waarbij Israëlische kolonisten onder het Israëlische civiele recht vallen en Palestijnen onder de Israëlische militaire rechtspraak. Het hoge percentage veroordelingen onder Palestijnen, de zware straffen die zij krijgen en het feit dat de Israëlische autoriteiten er stelselmatig niet in slagen de wet te handhaven en Palestijnen te beschermen tegen het geweld van kolonisten, worden door nationale en internationale mensenrechtenorganisaties gezien als een uiting van geïnstitutionaliseerde discriminatie van de Palestijnen, die er dan ook weinig vertrouwen in hebben dat het discriminerende rechtstelsel hen rechtvaardig en eerlijk zou behandelen.
2. Hoewel het internationaal recht dat verbiedt, blijft Israël de ontwikkeling en uitbreiding van nederzettingen en buitenposten in bezet gebied steunen. In Area C is zelfs sprake van toename van deze praktijken, waarbij Palestijnen van hun grond worden beroofd en verdreven.
3. De beperking van vrij verkeer van Palestijnen is exponentieel toegenomen na de Oslo-akkoorden en de tweede Intifada, en weer recentelijk, sinds het uitbreken van gewelddadigheden in oktober 2015. Door de bouw van de muur – aanvankelijk bedoeld als tijdelijke veiligheidsmaatregel – en het strikte stelsel van checkpoints en reisvergunningen zijn Palestijnse gemeenschappen afgesneden van hun akkers en waterbronnen. Verder mogen Palestijnen geen gebruik maken van omwegen die uitsluitend voor Israëlische kolonisten zijn bedoeld. Deze restricties worden nog altijd uitgebreid en gelden voor steeds meer Palestijnen, op een steeds groter Palestijns gebied.
4. De Israëlische militaire en civiele autoriteiten hebben in Area C grond onteigend door deze aan te wijzen als ‘staatsgrond’, ‘militaire zone’ of ‘natuurgebied’, waartoe Palestijnen uiterst beperkt toegang hebben. In sommige gevallen resulteert dit zelfs in actieve uitzetting. Tegelijkertijd hebben Israëlische kolonisten en bedrijven onbeperkt toegang tot, en gebruiksrecht van de onteigende Palestijnse grond. Ruimtelijke ordening vormt een van de voornaamste middelen bij deze grondtoewijzingen, alsook bij de beperking van de demografische, economische en maatschappelijke ontwikkeling van Palestijnse gemeenschappen. Er is schijnbaar een proces gaande van kolonisatie van Palestijnse grond, met desastreuze gevolgen voor de economische ontwikkeling van de Palestijnen, voor human security en voor het bestaan van gezinnen en gemeenschappen in het gebied.
5. Door de fragmentatie van landbouwgrond, de ontoegankelijkheid van waterbronnen en het verbod op veeteelt en landbouw in het vruchtbare Area C, zijn de Palestijnen voor hun dagelijkse kost afhankelijk geworden van import. De nu al geringe voedselzekerheid dreigt een groot probleem te worden.
6. Het ontbreken van adequate investeringen in de water- en rioleringsinfrastructuur, de bovenmatige waterwinning, het disproportionele watergebruik per persoon/per dag door Israël en de Israëlische kolonisten, de actieve en

systematische ontzegging van toegang tot de Palestijnse waterbronnen alsook de vernieling daarvan, zijn allemaal typerend voor de zogenoemde 'water-apartheid'.

7. Het feit dat er geen vergunningen worden verleend voor de bouw van Palestijnse particuliere en publieke huizen en faciliteiten, hetzij door donoren, hetzij met Palestijns geld, alsook de sloop van zowel gebouwen als water- en energievoorzieningen door de Israëliëse civiele en militaire autoriteiten, vormen een serieuze overtreding van enkele fundamentele mensenrechten, waaronder het recht op ontwikkeling.
8. Palestijnse grond en Palestijns onroerend goed in hoofdplaatsen in Area C en in Oost-Jeruzalem zijn verklaard tot Israëliëse/Joodse 'archeologische vindplaatsen' en 'nationaal erfgoed'. De Palestijnse inwoners worden gedwongen te vertrekken. Tegelijkertijd wordt Palestijns cultureel en nationaal erfgoed ontkend en vernietigd.

9. De ruimte voor geweldloos verzet door Palestijnen neemt drastisch af doordat het recht van de Palestijnen op vreedzaam vergaderen en verenigen steeds meer wordt beperkt. De laatste tijd is er sprake van een veel systematischer delegitimatie van protesten en geweldloze acties van zowel Israëliëse als Palestijnse mensenrechtenactivisten en -organisaties. Enerzijds worden deze acties onderdrukt met zware militaire macht en met bedreigingen, anderzijds worden ze gecriminaliseerd door het aannemen van wetten die dergelijke activiteiten aan controle en beperking onderwerpen.



Afgesloten weg in Area C. (foto: Palestine Link)

Het Expert Team wil benadrukken deze processen in intensiteit zijn toegenomen sinds het ondertekenen van de Oslo-akkoorden, met name in de afgelopen paar jaar, en in het bijzonder sinds het uitbreken van gewelddadigheden in oktober 2015.

Wat betreft de economische en algemeen menselijke ontwikkeling in Area C, creëren deze processen – waarbij particuliere, publieke en door donoren gefinancierde huizen en voorzieningen worden vernield, water en grond onteigend, de uitbreiding van Israëlische nederzettingen gesteund, Palestijnen gedwongen hun land te verlaten en vrij verkeer van personen en goederen verboden – een situatie waarin geen onafhankelijk, duurzaam en veilig bestaan mogelijk is.

De Palestijnse bevolking van Area C leeft onder een Israëlisch militair regime dat door de VN en de internationale gemeenschap nog altijd bezetting wordt genoemd. Onder het internationaal recht mag een bezetter zijn eigen staatsburgers niet in het bezette gebied vestigen noch de bevolking van het bezette gebied uitzetten. Ook is het een bezetter verboden de natuurlijke en andere rijkdommen van het bezette gebied te exploiteren, de bezette bevolking een behoorlijke maatschappelijke, economische en politieke ontwikkeling alsook medische zorg en onderwijs te ontzeggen, de sociale, burgerlijke en politieke rechten van de bezette bevolking te schenden, collectieve straffen op te leggen en de bezette bevolking onnodig leed te berokkenen. Dat alles doet Israël wel. In de afgelopen weken verklaarde de Israëlische regering met zoveel woorden dat zij van plan is de in 1981 geannexeerde Golanhoogte “permanent onder Israëlische soevereiniteit” te houden (CNS Nieuws, 2016), wat in strijd is met VN-resolutie 497 (17 december 1981), waarin de annexatie onwettig is verklaard onder internationaal recht. (Rapport VN Veiligheidsraad, 1981)

Verscheiden staten, supranationale, internationale en nationale regeringen en NGO's, waaronder ook de Nederlandse regering en Nederlandse NGO's, hebben na het ondertekenen van de Oslo-akkoorden geld en expertise geïnvesteerd in ontwikkelingsprojecten in de bezette Palestijnse gebieden. Hoewel deze projecten van cruciaal belang zijn voor het bestaan van Palestijnse gemeenschappen,

worden ze steeds vaker vernietigd of met vernietiging bedreigd door de Israëlische autoriteiten. Het Expert Team is van mening dat investeren in ontwikkelingsprojecten onder deze omstandigheden weinig directe invloed heeft en op geen enkele manier bijdraagt tot ontwikkeling op de lange termijn.

Samen met de internationale gemeenschap heeft de Nederlandse regering het Oslo vredesproces en de twee-statenoplossing gesteund in de hoop dat veiligheid en economische ontwikkeling samen de weg zouden banen naar een economisch en politiek onafhankelijke, levensvatbare soevereine Palestijnse staat, die in vrede zal leven met Israël als buurland. Het team is evenwel tot de conclusie gekomen dat deze oplossing onder de huidige omstandigheden van een Israëlisch militair regime op de Westelijke Jordaanoever ernstig en voortdurend wordt bedreigd. Onder de huidige omstandigheden worden de sociale en economische bronnen van een dergelijke Palestijnse staat vernietigd of onteigend, terwijl negatieve politieke processen de optie van geweldloze interventie tenietdoen.

Het Expert Team is zich bewust van de verdeeldheid die Israëlisch-Palestijnse kwesties bij de Nederlandse regering en onder de Nederlandse bevolking veroorzaakt, alsook van de inspanningen van veel Nederlandse politici, publieke personen en burgers voor gerechtigheid voor het Palestijnse volk. De Nederlandse regering onderhoudt intensieve werkrelaties met de Israëlische regering en met de Palestijnse Nationale Autoriteit. De Nederlandse regering is bovendien ook een felle pleitbezorger van het internationaal recht, hetzelfde recht dat in Area C voortdurend en systematisch wordt overtreden door de Staat Israël.

Het Expert Team meent dat er geen kans is op duurzaam levensonderhoud, een gedegen economische ontwikkeling noch human security zolang de Israëlische bezetting van Palestina en van de Palestijnse economie en soevereiniteit voortduurt. Met het oog hierop wenst het Expert Team de Nederlandse regering, het Nederlandse parlement en Nederlandse beleidsmakers de volgende aanbevelingen voor te leggen:

AANBEVELINGEN

Naar aanleiding van bovengenoemde hoofdconclusies en aandachtspunten, dringt het Expert Team er bij de Nederlandse regering, het Nederlandse parlement en Nederlandse beleidsmakers op aan een debat aan te gaan over de aard van het Israëlische militaire regime op de Westelijke Jordaanoever en over de twee-statenoplossing. Er wordt over deze kwesties zeer uiteenlopend gedacht onder de verschillende politieke en maatschappelijke organisaties in Palestina en Israël, in het Midden-Oosten, de EU, Nederland en elders op de wereld. Wij raden de Nederlandse regering, het Nederlandse parlement en Nederlandse beleidsmakers aan een actieve rol te spelen in de discussie over de verschillende benaderingen voor het oplossen van het conflict en de gevolgen daarvan voor het Palestijnse volk, en bij te dragen aan rechtvaardige en duurzame manieren voor het vormen van een Palestijnse Staat.

Daarbij raden we de Nederlandse regering, het Nederlandse parlement en Nederlandse beleidsmakers aan hun invloed op Israël te gebruiken om Israël over te halen tot erkenning en naleving van de mensenrechten, het internationaal recht, internationale verdragen en beginselen alsook VN-resoluties betreffende de onwettigheid van de Israëlische bezetting van Palestina en de ernstige gevolgen daarvan voor de Palestijnen. Men moet er vooral op aandringen dat Israël zijn verplichtingen onder Oslo I en Oslo II nakomt en het bestuur van Area C en Area B volledig aan de Palestijnse Nationale Autoriteit overdraagt, alsook alle activiteiten stopzet die in strijd zijn met het internationaal recht, zoals de bouw, de uitbreiding en het plannen van Israëlische nederzettingen op de Westelijke Jordaanoever.

Tot slot adviseren we de Nederlandse regering, het Nederlandse parlement en Nederlandse beleidsmakers: onmiddellijk concrete stappen te nemen om de staat Israël ertoe te brengen geen belemmeringen op te werpen die de ontwikkeling van Area C in de weg staan; Israël te wijzen op haar verplichting als bezettingsmacht Palestijnen in deze gebieden in staat te stellen zich te voorzien in hun levensonderhoud en basisvoorwaarden te creëren voor duurzame middelen van bestaan, alsmede voor persoonlijke en materiële veiligheid.

a. Onmiddellijke erkenning en naleving van het recht van de Palestijnen in Area C op persoonlijke en materiele veiligheid, tegelijkertijd met het afschaffen van beleidslijnen en praktijken die in strijd zijn met dit recht, met name door:

- het vrije verkeer van mensen en goederen te respecteren;

- het tweeledige justitiële stelsel en andere discriminerende beleidslijnen en praktijken af te schaffen;
- de rechtshandhaving en het recht op een eerlijk proces te waarborgen;
- bescherming van Palestijnen en Palestijns bezit tegen het geweld van kolonisten te garanderen;
- een einde te maken aan de uitzetting en gedwongen hervestiging van Palestijnen binnen Area C, alsook aan de 'silent transfer' uit Area C;
- de discriminerende ruimtelijke planning af te schaffen en het oprichten van Palestijnse ruimtelijke orderings- en bouwinstellingen.

b. Onmiddellijke afschaffing van beleidslijnen en praktijken die directe negatieve gevolgen hebben voor de economische ontwikkeling van de Palestijnse gemeenschappen in Area C, evenals erkenning en naleving van het recht van de Palestijnen op duurzame economische ontwikkeling, met name door:

- de Palestijnen volledige toegang te verlenen tot hun natuurlijke bronnen en te zorgen voor rechtvaardige verdeling en hi-tech ontwikkeling van de watervoorraden onder toezicht van een onafhankelijke partij, evenals investering in een elementaire waterinfrastructuur;
- onteigende Palestijns grond direct terug te geven, de Palestijnen volledige toegang tot particuliere en gemeentelijke grond te verlenen en Palestijnse boeren vrije toegang te geven tot hun akkers en weilanden;
- te zorgen dat alle Palestijnen het recht hebben om hun natuurlijke rijkdommen op de Westelijke Jordaanoever te exploiteren, met name drink- en irrigatiewater, groeven van bouw materiaal, mineralen en natuurgebieden; dat alles om de economische ontwikkeling en voedselzekerheid te bevorderen;

c. Bescherming van ontwikkelingshulp, van investeringen gedaan door de nationale en internationale gemeenschap, waaronder de Nederlandse overheid, en van alle andere investeringen die de persoonlijke en materiële veiligheid en de mogelijkheden van levensonderhoud in Area C verbeteren, met name door:

- onmiddellijke afschaffing van het discriminerende bouw- en sloop-systeem, met alle beleidslijnen en instellingen vandien;
- definitief een einde te maken aan het slopen van huizen en het dreigen daarmee – hetzij als collectieve strafmaatregel, hetzij als straf voor bouwen zonder vergunning.

d. Onmiddellijke erkenning en bescherming van het recht van Palestijnse, Israëlische en internationale individuen, groepen en maatschappelijke organisaties op vrijheid van meningsuiting, vergadering en geweldloze acties, evenals de afschaffing van beleidslijnen en praktijken die in strijd zijn met deze rechten;

Daarnaast dring het Expert Team er bij de Nederlandse regering op aan om een verandering te bewerkstelligen **binnen de eigen nationale ruimte**, verder te gaan dan louter een “ontmoedigend beleid” waarbij bedrijven, instellingen en organisaties geadviseerd wordt geen economische, intellectuele, technische of andere bijdrage te leveren aan de bouw en ontwikkeling van Israëlische nederzettingen of aan de Israëlische bezetting van Palestina, dit alles in strijd met de nationale en internationale wetten en principes, en ervoor te zorgen dat Nederlandse bedrijven en organisaties die betrokken zijn bij dergelijke schendingen van internationale wetten, aansprakelijk worden gesteld.

Tot slot raadt het Expert Team de Nederlandse regering aan gebruik te maken van **haar positie binnen de Europese Unie** en een leidende rol te gaan spelen in het creëren, nastreven en steunen van Europese beleidslijnen die Israël juridisch, politiek en economisch aansprakelijk stellen voor zijn beleid en praktijken in de Palestijnse bezette gebieden die het internationaal recht schenden en *human security* en ontwikkeling belemmeren.

BIJLAGE I:

BIOGRAFIEËN VAN DE TEAMLEDEN VAN DE EXPERT MISSIE

Rachel Kurian

Rachel Kurian is International Labour Economist at the Institute of Social Studies of the Erasmus University Rotterdam. Her teaching, research, project and consultancy work have focused on trade unions, gender politics, women and child workers, social exclusion, human rights, poverty and labour in the context of economic restructuring. She has done research on gender, labour relations and labour movements on plantations in Asia (Sri Lanka, India, Malaysia, Philippines, Thailand, South Korea), Latin America (Colombia, Peru, Chile, Ecuador), Caribbean (Trinidad and Tobago, Barbados) and Africa (Mauritius, Tanzania.). Her recent publications include *Class, Patriarchy and Ethnicity on Sri Lankan Plantations: Two Centuries of Power and Protest*, co-authored with Kumari Jayawardena (2015; Hyderabad, Orient Black Swan).

Aalt Leusink

Aalt Leusink is a senior advisor to national and international authorities in the fields of water resources development, drinking water supply and sanitation, environmental management and transport infrastructure. I have carried out a great number of projects in the Netherlands, Europe, Africa, North and South America and Asia. The work executed comprised project preparation, monitoring and evaluation, policy preparation, project development and financing, feasibility studies, supervision of works and institutional strengthening. In the past 40 years I have executed a great number of projects in The Netherlands and overseas countries. I have a broad experience in management and governance of private and public businesses and multi-cultural relations.

Peter van Lieshout

Peter van Lieshout's interest is in working at the interface between academia and policy making. As an academic, he has a part time university chair in a social science faculty and for a long time held a position as a managing director of a large research institute. As a

policy maker, he was a director general at two Ministries. During the past decade he has combined academia and policy making as a member of the Scientific Council for Government Policy, the main advisory body of the Dutch government, falling under the Prime Minister's Office. In that role, he sought to apply divergent insights to the Dutch context, learning from academic sources as well as successful policies from abroad.. Additionally, he has been active as a non-executive member on the boards of large Dutch organisations in the fields of mental health, elderly care, vocational training, university evaluation, social security, housing and public broadcasting.

Marloes van Noorloos

Marloes van Noorloos is assistant professor of criminal law at Tilburg University in the Netherlands. Her research is situated at the border of criminal law and human rights law; particularly the rights to freedom of expression, non-discrimination and privacy. In 2011 she published her PhD thesis 'Hate speech revisited'. Since 2013 she has been president of the Dutch section of the International Commission of Jurists (NJCM), an NGO that aims to protect and promote human rights in the Netherlands and in Dutch foreign policy.

Dubravka Žarkov

Dubravka Žarkov is Associate Professor in Gender, Conflict and Development at ISS/EUR, where she teaching courses on feminist and conflict theories and on the media. Her research interests follow two main lines: a) (sexual) violence against women and men in war, and its representation in the media; b) nexus of neo-liberal economic globalization, militarism and violent conflict. In both of those research fields she is interested how the dynamics of gender and sexuality with ethnicity, religion and race underpin specific political, economic, social and symbolic processes. She has published *Conflict, Peace, Security and Development* (ed. with Helen Hintjens, 2015), *Narratives of Justice in and out of the Courtroom* (ed. with Marlies Glasius, 2014),

Gender, Conflict, Development (ed. 2008), *The Body of War. Media, Ethnicity and Gender in the Break-up of Yugoslavia* (2007), and *The Post-war Moment: Militarities, Masculinities and Peacekeeping* (ed. with Cynthia Cockburn, 2002).

Machteld Galema

The experts were supported by Machteld Galema. She has expertise in environmental and climate issues, integrated water management and water and agriculture and currently works for Akvo Foundation. Before joining Akvo as a project manager for West Africa in January 2016, she worked as an independent consultant with several assignments in the water

development sector, and as a farmer. Prior to that, she worked for the Netherlands Water Partnership, where she supported the Dutch embassies in West Africa and the Middle East in the formulation and execution of their bilateral water programmes. She also worked as a programme coordinator of media and politics for the Palestinian embassy in the Netherlands.

Machteld has a bachelor's degree in European Studies from The Hague University and a master's degree in Environmental Sciences, specialising in Integrated Water Management (MSc) from Wageningen University (WUR).



Leden van de Expert Team.

The expert mission was initiated and organized by gate48 and Palestine Link:



gate48 is a platform for Israelis living in the Netherlands who oppose the occupation of the Palestinian territories and call for its end. We wish to convey to the Netherlands opinions and voices which show that criticizing Israel's official policy is not the same as being anti-Israeli.

gate48 organizes activities in the Netherlands that provide a platform to people from Israel/Palestine who work together in non-violent ways to resist the occupation and to find a just solution for all.

We strongly believe that the two peoples who share the same land must share equal justice and equal rights. (<http://www.gate48.org/>)

Palestine Link is an initiative by Palestinians in the Netherlands to advocate Palestinian national and human rights and promote Palestinian interests.

It seeks to set Palestine and the Palestinians on the European agenda through challenging the current myths and stereotypes, reframing the debate and contributing to branding Palestine, its people and its identity, and functioning as a bridge to link up individuals and organisations in the Netherlands and Palestine.

Palestine Link is an independent knowledge and service center, and a portal to all aspects of the Palestinian life and society; the socio-economic, historical, cultural and political developments. (<http://www.palestinelink.eu/>)

BIJLAGE II:

AFKORTINGEN

CA	Civil Administration
ECHO	European Community Humanitarian Aid Department
GDP	Gross Domestic Product
IDF	Israeli Defence Force
IWA	Israeli Water Authority
JSC	Joint Service Council
JWC	Joint Water Committee
JWU	Jerusalem Water Undertaking
Lpcd	Liters per capita per day
MCM	Millions of cubic meters
MO	Military Order
MoA	Ministry of Agriculture
MoP	Ministry of Planning
NGO	Non-governmental organisation
NIS	New Israeli shekel
NWC	National Water Council
OCHA	Office for the Coordination of Humanitarian Affairs
PA	Palestinian Authority
PCBS	Palestinian Central Bureau of Statistics
PHG	Palestine Hydrology Group
PMU	Project Management Unit
PRDP	Palestinian Reform and Development Plan
PWA	Palestinian Water Authority
UFW	Unaccounted-for water
UNDP	United Nations Development Program
UNRWA	United Nations Relief and Works Agency
WBWD	West Bank Water Department
WHO	World Health Organisation
WSWG	Water Sector Working Group

BIJLAGE III:

BIBLIOGRAFIE

- (sd). From Stichting HVC:
<http://www.stichtinghvc.nl/projecten/israel/>
Dittus, S. (Director). (2015). *Weggegooid geld* [Motion Picture]. Palestine.
- Al Haq. (2012). *Pillage of the Dead Sea: Israel's Unlawful Exploitation of Natural Resources in the Occupied Palestinian Territory*. Al-Haq Organisation.
- Al Haq. (2013). *Water for one people only*. Ramallah: Al Haq.
- Al-Fityani, M. (2015 12-10). Governor of Jericho and Al-Aghwar. (Expert-team, Interviewer) Jericho.
- Al-Haq. (2013). *Institutionalised Impunity: Israel's Failure to Combat Settler Violence in the Occupied Palestinian Territory*. Ramallah: Al-Haq.
- AlMonitor. (sd). From <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2013/09/machsom-watch-women-occupation-west-bank.html#->.
- American Jewish Congress. (2007 september/oktober). Retrieved 2012 november from American Jewish Congress: http://www.ajcongress.org/site/DocServer/Benjamin_Netanyahu.pdf?docID=3042
- Amnesty International. (2015, 10 8). *Israel/OPT: No justification for deliberate attacks on civilians, unlawful killings by Israeli forces, or collective punishment of Palestinians*. From <https://www.amnesty.org/en/documents/mde15/2633/2015/en/>
- Association for Civil Rights in Israel. (2014). *One Rule, Two Legal Systems: Israel's Regime of Laws in the West Bank*. Tel Aviv: ACRI.
- Bank of Israel. (2015, March 3). *Excerpt from the "Bank of Israel – Annual Report for 2014"*. From <http://www.boi.org.il/en/NewsAndPublications/PressReleases/Pages/030315-PalestinianEmployment.aspx>
- Bimkom. (2013 7). *Demolition orders in Area C of the West Bank 1988-2013*. From <http://bimkom.org/eng/wp-content/uploads/demolition-orders-fact-sheet.jpg>
- Bloemendaal, A. (2012 27-oktober). Netanyahu wil Israël als sterke man leiden. *Leeuwarder Courant*.
- Bont, E. (2015 16-10). Deputy EKN Tel Aviv. (Expert-team, Interviewer) Tel Aviv.
- B'Tselem. (2016, March 22). From House Demolitions as Punishment: http://www.btselem.org/punitive_demolitions/statistics
- B'Tselem. (2015 31-12). *Accountability*. From <http://www.btselem.org/topic/accountability>
- B'Tselem. (2013). *Crowd Control: Israel's Use of Crowd Control Weapons in the West Bank*. Jerusalem: B'tselem.
- B'Tselem. (2016 11-2). *In a three-day demolition campaign in the Jordan Valley, the authorities left 59 people, including 28 minors, homeless*. From http://www.btselem.org/20160211_jordan_valley_demolitions
- B'Tselem. (2013 23-10). *Planning & building in Area C*. From http://www.btselem.org/planning_and_building/settlement_planning_policy
- B'Tselem. (2015). *Presumed Guilty: Remand in Custody by Military Courts in the West Bank*. Jerusalem: B'tselem.
- B'Tselem. (2016 15-3). *Separation Barrier by Beit Jala - Critically harming town to lay groundwork for annexation*. From http://www.btselem.org/separation_barrier/beit_jala_separation_barrier;
- B'Tselem. (2016, 3 22). *Statistics on punitive house demolitions*. From House Demolitions as Punishment: http://www.btselem.org/punitive_demolitions/statistics
- B'Tselem. (2015 11-5). *Statistics on Settlements and Settler Population*. From <http://www.btselem.org/settlements/statistics>
- B'Tselem. (2013 30-10). *Taking control of land and designating areas off-limits to Palestinian use*. From http://www.btselem.org/area_c/taking_over_land
- B'Tselem. (2016, May). *The Occupation's Fig Leaf: Israel's Military Law Enforcement System as a Whitewash Mechanism*. From http://www.btselem.org/publications/summaries/201605_occupations_fig_leaf
- B'Tselem. (2012). *Under the Guise of Legality: Declarations of state land in the West Bank*.
- B'Tselem. (2014 18-5). *What is Area C?* From http://www.btselem.org/area_c/what_is_area_c
- Civic Coalition for Palestinian Rights in Jerusalem. (2014). *Destruction of Palestinian Homes and Heritage in occupied East Jerusalem. The case of Silwan*.
- CNS News. (2016, April 28). *Despite Syria Chaos, No Shift in U.N., U.S. Policy on Golan Heights*. From CNS News: <http://www.cnsnews.com/news/article/patrick-goodenough/despite-syria-chaos-no-shift-un-us-policy-golan-heights>
- Cohen, H. (2015 13-10). *Professor of History at Hebrew University*. (Expert-team, Interviewer) Jerusalem.
- Comet-ME. *Annual report 2012*. Comet-ME.
- Comet-ME. (2015). *Annual report 2014*. Comet-ME.
- Comet-ME. (2014 28-3). *Press release: Sabotage to comet-ME renewable energy system in Bir el Eid*. Bir el Eid, South Hebron, West Bank.
- Dolphin, R. (2015 13-10). UN-OCHA. Jerusalem.
- Dutch multidisciplinary expert group. (2014). *Palestinian children and military detention*.
- Eldar, A. (2012 13-augustus). *NATO official: Soon, Israel won't have unanimous support for Iran strike*. Retrieved 2012 november from Haaretz: <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/nato-official-soon-israel-won-t-have-unanimous-support-for-iran-strike-1.457731>
- Emek Shaveh. (n.d.). *Introduction: The Rehabilitation and Empowerment of National Heritage Infrastructures Project*. From <http://alt-arch.org/en/heritage/>
- EU Press Office. (2016 24-2). *Local EU statement on recent demolitions and confiscations in Area C*. Jerusalem.
- FAO. (2010). *Promoting employment and entrepreneurship for vulnerable youths in West Bank and Gaza Strip*.
- Global Research. (2015 27-8). *Israel is "Targeting Christian-Palestinian Communities in the West Bank". Confiscating Lives, One Hectare at a Time*. From <http://www.globalresearch.ca/israel-is-targeting-christian-palestinian-communities-in-the-west-bank-confiscating-lives-one-hectare-at-a-time/5472195>
- Haaretz. (2007 1-januari). Avigdor Lieberman: Israel should press to join NATO, EU. Retrieved 2012 november from <http://www.haaretz.com/news/avigdor-lieberman-israel-should-press-to-join-nato-eu-1.208791>

- Haaretz. (2012, January 17). *French Parliament Report Accuses Israel of Water Apartheid' in West Bank read more: <http://www.haaretz.com/israel-news/french-parliament-report-accuses-israel-of-water-apartheid-in-west-bank-1.407685>*. From <http://www.haaretz.com/israel-news/french-parliament-report-accuses-israel-of-water-apartheid-in-west-bank-1.407685>
- Haaretz. (2015). *US Donors Gave Settlements More Than \$220 Million in Tax-exempt Funds Over Five Years*. Uri Blau. Haaretz.
- Hamoked. (2013). *The Permit Regime Human Rights Violations in West Bank Areas Known as the "Seam Zone"*. Jerusalem: Hamoked.
- Hamoked and Btselem. (2015). *Backed by the System: Abuse and Torture at the Shikma Interrogation Facility*.
- Hamoked and Btselem. HRW. (2015). *Dispatches: Israeli Supreme Court Upholds Anti-Boycott Law*. HRW.
- Human Rights Watch. (sd). From <https://www.hrw.org/news/2015/10/21/israel/palestine-woman-dies-after-checkpoint-delay>
- Human Sciences Research Council. (2009). *Occupation, Colonialism, Apartheid? A re-assessment of Israel's practices in the occupied Palestinian territories under international law*. Cape Town: HSRC.
- International Court of Justice. (2004). *Advisory opinion Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory*. ICJ.
- International Labour Organisation. (2015, May 28). *ILO: Unemployment among Palestinians up by over 25 per cent*. From http://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_371179/lang--en/index.htm
- Israel Military Order No. 947 Concerning the Establishment of a Civilian Administration (1981 8-11).
- Israel Ministry of Foreign Affairs. (1995). *The Israeli-Palestinian Interim Agreement*. Washington.
- Israel Platform. (sd). From http://www.israelplatform.nl/organisaties/organisaties_shuvaIsrael.php
- Israeli Ministry of Foreign Affairs. (1988 21-April). *355 Memorandum of Agreement between Israel and the United States- 21 April 1988*. Retrieved 2012 november from Israeli Ministry of Foreign Affairs: <http://www.mfa.gov.il/MFA/Foreign+Relations/Israels+Foreign+Relations+since+1947/1984-1988/355+Memorandum+of+Agreement+between+Israel+and+the.htm?DisplayMode=print>
- J. Saba, e. (2014). *Evaluation of the European Union's Cooperation with the OPT and support to the Palestinian people*. EC, DG for Development Cooperation - EuropeAid.
- Jabarin, S. (2015 14-10). Director Al Haq. (Expert-team, Interviewer) Ramallah.
- Jerusalem-Post. (2015, 11 2). *Increased penalty for rock-throwing becomes law*. *Jerusalem-Post*.
- Khaleef, Z. (2011). *Water and Development in the Palestinian Territory*. Proc. 58th World Statistical Congress, 2011, Dublin (Session CPS070) (p. 7). Palestinian Central Bureau of Statistics.
- Koenders, A. (2016, February 19). *Antwoord op vragen van het lid Van Bommel over vernielingen door Israël in Palestijns Gebied*.
- From Tweede Kamer der Staten-Generaal: <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/kamervragen/detail?id=2016Do7699&did=2016Do7699>
- KOFF. (2016, May). *KOFF Newsletter, 145*. From <http://koff.swisspeace.ch/what-we-offer/newsletter/>
- LaOved, K. (2012). *Employment of Palestinians in Israel and the Settlements. Restrictive Policies and Abuse of Rights*.
- Middle East Eye. (2016, January 26). *Palestinian workers banned from settlement jobs*. From <http://www.middleeasteye.net/news/palestinian-workers-banned-settlement-jobs-84770815>
- Military-Court-Watch. (2016). *Fact sheet*. From Military-Court-Watch: <http://www.militarycourtwatch.org/page.php?id=a6f85VcpyUa4755A52Y2mp3c4v>
- Mollema, P. (2015 14-10). *Head of Mission NRO. (Expert-team, Interviewer)* Ramallah.
- Mondoweiss. (sd). From The Archipelago of Eastern Palestine: <http://mondoweiss.net/2009/03/the-archipelago-of-eastern-palestine/>
- NATO. (2012 5-maart). *Operation Active Endeavour*. Retrieved 2012 november from North Atlantic Treaty Organisation: http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_7932.htm
- NATO. (2012). *What is NATO?* Retrieved 2012 november from North Atlantic Treaty Organisation: www.nato.int
- Netherlands Representative Office to the Palestinian Authority. (2013). *Towards a Palestinian State, Multi-Annual Strategic Plan for the Palestinian Territories 2014-2017*. Ramallah.
- Nieuwhof, A. (2013, May 31). *Dutch settlement profiteers listed in new report*. From The Electronic Intifada: <https://electronicintifada.net/blogs/adri-nieuwhof/dutch-settlement-profiteers-listed-new-report>
- Nieuwhof, A. (2015, November 27). *Israel using Dutch dogs to terrorize Palestinians*. From The Electronic Intifada: <https://electronicintifada.net/blogs/adri-nieuwhof/israel-using-dutch-dogs-terrorize-palestinians>
- Nieuwhof, A. (2012, May 20). *Pressure increases to deny Dutch bus contract to Israeli settlement profiteer Veolia*. From The Electronic Intifada: <https://electronicintifada.net/blogs/adri-nieuwhof/pressure-increases-deny-dutch-bus-contract-israeli-settlement-profiteer-veolia>
- One Israel Fund. (sd). From <https://oneisraelfund.org/>
- Our Neighbors in Palestine News. (2013, September 7). *Dutch Firm Pulls Out of West Bank Sewage Project*. (J. Meadors, Red.) From Our Neighbors in Palestine News: <http://ourneighborsinpalestine.org/news/2013/09/07/dutch-firm-pulls-out-of-west-bank-sewage-project/>
- Pavlic, V., & Meijdam, K. (2014, May 24). *The busy start of Sabbath*. From <http://comewithmeto2014.waarbenjij.nu/reisverslag/4711798/the-busy-start-of-sabbath>
- Rabbis for Human Rights. (sd). *The struggle against the forced displacement of Susya to Area A*. From <http://rhr.org.il/eng/save-susya/>
- Restricting Space in the OPT, Area C map*. (2011 12). From https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/8a/Restricted_space_in_the_West_Bank%2C_Area_C.png
- Sag`ır, C. (2012 23-april). *Turkey vetoes Israel's latest NATO partnership bid, despite criticisms*. Retrieved 2012 november from Today's Zaman: http://www.todayszaman.com/newsDetail_getNewsById.action?newsId=278272
- Security Council Report. (1981). *Resolution 497, 498. Shuva Israel. (sd)*. From <http://www.shuvaIsrael.nl/anbi/>
- Stop the wall. (2015). From <http://www.stophthewall.org/the-wall>
- Tal, & Abed-Rabbo. *Recharge range, Estimated potential from Article 40 of Oslo Accords*.
- The Palestinian Human Rights Organisations Council (PHROC). (2013 5-12). *Joint Open letter to Dutch Ministers regarding the involvement of Israeli companies with settlement-ties in the Dutch-Israeli Cooperation Forum*. oPt.
- UN OCHA. (2014). *East Jerusalem: Key Humanitarian Concerns, Update August 2014*. UN OCHA.
- UN OCHA. (2015). *Fragmented lives. Humanitarian overview 2014*. UN OCHA.

- UN OCHA. (2012). *How dispossession happens - The humanitarian impact of the takeover of Palestinian water springs by Israeli settlers*.
- UN OCHA. (2016). *Humanitarian Bulletin January 2016*. Jerusalem: UN OCHA.
- UN OCHA. (2015). *Humanitarian Bulletin OPT December 2015*. Jerusalem: UN OCHA.
- UN OCHA. (2015). *Humanitarian Bulletin OPT November 2015*. UN OCHA.
- UN OCHA. (2015). *Humanitarian Bulletin OPT October 2015*. UN OCHA.
- UN OCHA. (2016). *Monthly Tables 2015*. UN OCHA.
- UN OCHA. (2016). *Protection of Civilians Weekly Report 29 Dec 2015 - 11 Jan 2016*. Jerusalem.
- UN OHCHR. (2015 16-11). *UN rights experts express deep concern about ongoing bloodletting in the Occupied Palestinian Territory*. p. 1.
- UN Secretary General. (2015). *Israeli settlements in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem, and in the Occupied Syrian Golan Heights*. New York: UN.
- UN (2016, January 26). *Secretary-General's remarks to the Security Council on the Situation in the Middle East [as delivered]*. From <http://www.un.org/sg/statements/index.asp?nid=9417>
- UN Special Rapporteur on Cultural Rights. (2016, February). *United Nations Human Rights*. From <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/RegularSessions/Session31/Pages/ListReports.aspx>
- UN-Human-Rights-Council. (2013). *Report of the independent international fact-finding mission to investigate the implications of the Israeli settlements on the civil, political, economic, social and cultural rights of the Palestinian people throughout the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem*. UN.
- United Civilians for Peace. (2006, November 15). *Research: Dozens of Dutch companies support or facilitate Israeli occupation of Palestinian and Syrian territories*. From The Electronic Intifada: <https://electronicintifada.net/content/research-dozens-dutch-companies-support-or-facilitate-israeli-occupation-palestinian-and>
- United Nations General Assembly. (2016, March 22). *Human rights situation in Palestine and other occupied Arab territories*. From United Nations: <https://unispal.un.org/DPA/DPR/unispal.nsf/53936ddf3dd093a1852575530073f2e6/827cfb704068f7b985257f850071154a?OpenDocument>
- UNRWA. (2014, 6 3). *Food insecurity Palestine remains high*. From Press: <http://www.unrwa.org/newsroom/press-releases/food-insecurity-palestine-remains-high>
- UNWRA. (2014, June 3). *Food insecurity in Palestine remains high*. From <http://www.unrwa.org/newsroom/press-releases/food-insecurity-palestine-remains-high>
- Visualizing Palestine. *Palestine Shrinking Expanding Israel*. Lebanon: <http://visualizingpalestine.org/visuals/shrinking-palestine>.
- World Bank. (2013). *Area C and the Future of the Palestinian Economy*.
- World Bank. (2009). *Assessment of restrictions on Palestinian Water Sector Development. Middle East and north Africa Region, Sustainable Development*. World Bank.
- World Bank. (2009). *Report No. 47657-GZ; Assessment of restrictions on Palestinian water sector development*. Sector Note April.
- World Bank. (2013, December 3). The World Bank. From Access to Area C Key to Economic Recovery: <http://www.worldbank.org/en/news/feature/2013/12/03/Palestinian-Access-Area-C--Economics-Recovery-Growth>
- Yesh Din. (2015 3-11). *Under the Radar | Israel's silent policy of transforming illegal outposts into official settlements*. From <http://www.yesh-din.org/postview.asp?postid=299>
- Yesh Din. (2016). *From occupation to annexation. The silent adoption of the Levy report on retroactive authorization of illegal construction in the West Bank*. Yesh Din.
- Yesh Din. (2015 26-10). *High Court of Justice petition: Cease political exploitation of Tel Shiloh archeological site in West*. From <http://www.yesh-din.org/infoitem.asp?infocatid=742>.
- Yesh Din. (n.d.). Lands On the Issues. From <http://www.yesh-din.org/cat.asp?catid=4>
- Yesh Din. (2016). *Legal Actions & Advocacy*.
- Yesh Din. (2015). *Mock Enforcement, The failure to enforce the law on Israeli civilians in the West Bank*. Tel Aviv: Yesh Din.
- Yesh Din. (2015). *Standing Idly by: IDF Soldiers' inaction in the face of Offenses perpetuated by Israelis against Palestinians in the West Bank*. Tel Aviv: Yesh Din.
- Yesh Din. (2012). *Submission by the Israeli Human Rights Organisation Yesh Din: Volunteers for Human Rights*.
- Yiftachel, O. (2016 11-2). *Call Apartheid in Israel by Its Name*. Haaretz .

BIJLAGE IV:

LIJST VAN GEÏNTERVIEWDEN

Name	Organisation	Function
Salah Abu Sitteh	Farmer Union	
Mazen al Aze	Stop the Wall campaign	
Majed Al-Fityani	Governorate of Jericho and Al-Aghwar	Governor
Mutasm al-Hadalin	Comet-ME	Water Technician
Ribal Alkurdi	Alrowwad	Administrative Assistant
Smadar Ben Natan		Lawyer and Human rights specialist
Luuk Bouwers	EKN Tel Aviv	Political diplomat
Hillel Cohen	Hebrew University Jerusalem	Professor of History
Tamar Cohen	Comet-ME	Organizational Development Manager
Alon Cohen-Lifshitz	Bimkom	Architect
Ismail Daiq		Former Minister of Agriculture, farmer
Emiel de Bont	EKN Tel Aviv	Deputy
Inas Deeb	Arab Jewish School Jerusalem	Parents committee & curriculum
Ray Dolphin	OCHA	Barrier Specialist
Noam Dotan	Comet-ME	Co-founder and Technical Director
Roos Frederikse	EKN Tel Aviv	Political diplomat
Subha Ghannam	Netherlands Representative Office Ramallah	Senior Policy Officer
Fuad Giacaman	Arab Educational Institute (AEI)	Co-president and co-founder
Aeyal Gross	Tel Aviv University	Professor of international law
Shawan Jabarin	Al Haq	Director
Sarit Michaeli	B'Tselem	Spokesperson
Yonathan Mizrachi	Emek Shaveh	Director
Peter Mollema	Netherlands Representative Office Ramallah	Head of mission
Rania Murra	Sumud	Director
Amal Nassar	Tent of Nations	
Nasser Nawaj'ah	B'Tselem	B'Tselem field researcher
Fakhry Njoom		Farmer
Saleh Njoom	Al Uja municipality	Mayor
Neta Patrick	Yesh Din	Executive director
Ayman Rabi	Palestinian Hydrology Group (PHG)	Director
Arik Saporta	Arab Jewish School Jerusalem	Co-Director
Fadi Suidan	Hand in Hand (school foundation)	Parents committee & fund raiser

De delegatie heeft tevens verzocht met Israëlische ambtenaren te spreken, alle verzoeken om vertegenwoordigers van het Ministerie van Justitie, Militaire Autoriteit (Civiele Bestuur) werden echter afgewezen.

Rapport

Collapsing Prospects

PALESTIJNEN IN AREA C, WESTELIJKE JORDAANOEVER

Op initiatief van **Palestine Link** en **gate48**, bezocht een **interdisciplinair team experts Area C van de Westelijke Jordaanoever** in oktober 2015.

De missie heeft de **Expert Team tot twee hoofdconclusies gebracht:**

- De systematische institutionele onderdrukking en discriminatie van de Palestijnen in Area C is sinds het ondertekenen van de Oslo-akkoorden exponentieel toegenomen, terwijl de human security en het uitzicht op groei en economische ontwikkeling in Area C dramatisch achteruit zijn gegaan. Dit proces verloopt bovendien sneller en gaat dieper dan algemeen wordt erkend.
- Het team is er stellig van overtuigd dat dergelijke omstandigheden zelfs op de korte termijn onhoudbaar zijn, en dat ze een serieuze en immanente bedreiging vormen voor elke mogelijkheid voor een rechtvaardige oplossing voor het conflict.

Naar aanleiding van de missie, legt het **Expert Team de volgende aanbevelingen voor aan Nederlandse regering, parlementsleden en beleidsmakers:**

- onmiddellijk concrete stappen te nemen om de staat Israël ertoe te brengen geen belemmeringen op te werpen die de ontwikkeling van Area C in de weg staan; Israël te wijzen op haar verplichting als bezettingsmacht Palestijnen in deze gebieden in staat te stellen zich te voorzien in hun levensonderhoud en basisvoorwaarden te creëren voor duurzame middelen van bestaan, alsmede voor persoonlijke en materiële veiligheid.
- **hun invloed op Israël te gebruiken** om Israël over te halen tot erkenning en naleving van de mensenrechten, het internationaal recht, internationale verdragen en begin-

selen alsook VN-resoluties betreffende de onwettigheid van de Israëlische bezetting van Palestina en de ernstige gevolgen daarvan voor de Palestijnen. Men moet er vooral op aandringen dat Israël zijn verplichtingen onder Oslo I en Oslo II nakomt en het bestuur van Area C en Area B volledig aan de Palestijnse Nationale Autoriteit overdraagt, alsook alle activiteiten stopzet die in strijd zijn met het internationaal recht.

- een verandering te bewerkstelligen **binnen de eigen nationale ruimte**, verder te gaan dan louter een “ontmoedigend beleid” waarbij bedrijven, instellingen en organisaties geadviseerd worden geen economische, intellectuele, technische of andere bijdrage te leveren aan de bouw en ontwikkeling van Israëlische nederzettingen of aan de Israëlische bezetting van Palestina, dit alles in strijd met de nationale en internationale wetten en principes, en ervoor te zorgen dat Nederlandse bedrijven en organisaties die betrokken zijn bij dergelijke schendingen van internationale wetten, aansprakelijk worden gesteld.
- gebruik te maken van zijn positie binnen de Europese Unie en een leidende rol te gaan spelen in het creëren, nastreven van steunen van Europese beleidslijnen die Israël juridisch, politiek en economisch aansprakelijk stellen voor zijn beleid en praktijken in de Palestijnse bezette gebieden die het internationaal recht schenden en human security en ontwikkeling belemmeren.
- een actieve rol te spelen in de discussie over de verschillende benaderingen voor het oplossen van het conflict en de gevolgen daarvan voor het Palestijnse volk, en bij te dragen aan rechtvaardige en duurzame manieren voor het vormen van een Palestijnse Staat.

Rapport door

Rachel Kurian, Aalt Leusink, Peter van Lieshout,
Marloes van Noorloos, Dubravka Žarkov

Secretariële ondersteuning

Machteld Galema

In opdracht van

